

KİLİS REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ

KİLİS İLİ OKULLARDAKİ RİSK FAKTÖRLERİ BELİRLEME ÇALIŞMASI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ BÖLÜMÜ

KİLİS, 2023

HAZIRLAYANLAR

Psk. Dan. Merve ÇUBUKCU

Psk. Dan. Ayşe METİN

Psk. Dan. Güldane ÇAVDAR

Psk. Dan. Muhittin ÖZDEMİR

Psk. Dan. Okan ÇETİNKAYA

Psk. Dan. Şerife ERSAN

GİRİŞ

Eğitim ğretim faaliyetleri, sağlıklı bir toplum yapısının oluşturulup geliştirilmesi ve bu konuda devamlılığın sağlanabilmesi için yadsınamaz derecede önemlidir. Sağlıklı bir toplum da bedensel, ruhsal, sosyal yönden sağlıklı bireylerden oluşur. Bu bireyler gelecekte üretici, çok yönlü dşnebiyen, problem zebiyme kapasitesi yüksek, etkili iletişim kurabilen bireylerdir. Eğitim ğretim ortamlarında hedeflenen kazanımlara ulaşmak, istendik davranışlar kazandırabilmek için öncelikli olarak bu ortamların risk etmenlerinden temizlenmesi ve korunması gerekir.

Erken yaşlarda çocuğun içinde bulunduğu evre ve çocuğun aldığı eğitim onun geleceğini etkilemektedir. Çocukluk yıllarındaki yaşantı eksiklikleri, çocuğun ileriki dönemlerdeki öğrenme ve gelişme düzeyini sınırlandırır; zengin uyarıcılarla dolu evre ise öğrenme düzeyini arttırır. Çocuğun ğrenme ve gelişme düzeyinin sağlıklı şekilde ilerleyebilmesi için ise eğitim ortamlarının olası risklerden arındırılmış olmasında fayda vardır. Eğitim ortamlarında karşılaşılabilecek riskleri tespit edip önceden nlem almak sorunların henüz ortaya çıkmadan engellenmesi adına önem arz etmektedir. Önleme faaliyetleri, tedavi edici faaliyetlere göre uygulanması daha kolay, daha az zaman alan faaliyetlerdir. Ortaya çıkması muhtemel sorunları en aza düşürür.

Hazırlanan bu alışma, Kilis ilini kapsayan ancak bu alanda yapılacak olan çalışmalara örnek teşkil edecek nitelikte bir çalışmadır. Bu alışma sayesinde, il genelindeki okullarda risk faktörleri tespit edilmiştir. Çalışmada, bu risk faktörlerine yönelik yapılabilecek önleyici faaliyetlere değinilmiştir. Böylece il genelinde eğitim ğretim ortamlarının daha verimli hale getirilmesi, toplumsal açıdan da nitelikli bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

RİSK FAKTÖRLERİ

1-Aile ve Aile İçi Risk Faktörleri

Çocuğun anne-babası ve (varsa) kardeşlerinin özelliklerini, kendi aralarında ve çocukla olan ilişkilerini içeren risk faktörleridir. Aile ortamı ve ilişkileri çocuğun sadece okul başarısında değil tüm gelişim evrelerinde etkilidir.

a.Ebeveynde Alkol Bağımlılığı

Alkol ve madde kullanımı, akut ve kronik birçok sağlık problemine neden olan ve dünya çapında mücadeleyi gerektiren önemli bir halk sağlığı sorunudur.

Ebeveynlerde bağımlılık, çocukların sosyal, gelişimsel, bilişsel ve duygusal düzeyleri üzerinde uzun dönemli etkilere sahiptir. Bağımlılık, ebeveynleri çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamada, çocuk için gerekli olan güvenli ortamı sağlamada yetersiz hale getirdiğinden bu ebeveynlerin çocukları yüksek riskli grup olarak tanımlanır(Malka ve ark., 2018).

Fiziksel ve duygusal ihtiyaçların yeterince karşılanamaması çocuklarda bellek zayıflığı, iletişim sorunları, duyu düzenlemede bozulma, bilişsel sorunlar, anti-sosyal davranışlar ve erken yaşta alkol-madde kullanımı olmak üzere bazı olumsuz durumlara yol açabilir. Bağımlı ebeveynlerin çocuklarında duygusal ihtiyaçlar tam olarak karşılanmadığından davranış bozuklukları, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), anksiyete, depresyon, saldırgan davranışlar ve sosyal fobi gibi ruhsal sorunlar da daha sık görülmektedir(Yılmaz,2021).

b. İhmal

Çocuk ihmali, çocuğun bakımından, sağlığından ve iyiliğinden sorumlu olanların beklenen tutum ve davranışları gerçekleştirmediğinde ortaya çıkan durumudur. Çocukların ihmale uğramasına etki eden faktörler arasında ebeveynlerin bireysel özellikleri, depresyon-anksiyete, düşük tolerans, kendine güven zayıflığı, kendi ana-babasıyla güvensiz bağlanma, aile içi anlaşmazlıklar ve sosyal destek zayıflığı öne çıkmaktadır(Yolcuoğlu,2010).

İhmal çocuğu yaşam boyue tkileyebilen, ruhsal olarak hem kısa hem de uzun dönemde bireyin ruh sağlığında depresyon, travma sonrası stres bozukluğu gibi bozukluklara, okul ve kariyer hayatında sorunlara yol açabilen travmatik bir yaşantıdır(Sarı,2016).

c. İletişim Eksikliği

Aile içi iletişim eşlerin birbirleri arasında, annenin çocuğuyla veya çocuklarıyla, babanın çocuğuyla veya çocuklarıyla, çocuğun anne ve babasıyla, kardeşlerin birbirleri ile kurduğu iletişim olarak tanımlanabilir. Aile içi iletişim çocuğun kişiliğinin gelişiminde etkilidir. Bireylerin kendini ve çevresini anlayabilmesi için iletişime girmesi önemli ve gereklidir. Ailenin çocuğu veya ergeni etkin bir şekilde dinlemesi ve onlara karşı dürüst ve açık olması çocukların duygu ve düşüncelerini etkin bir şekilde ifade etmesinde etkili olabilmektedir(Durgun,2016). Ailede çocuğun birey olarak görülmemesi, kuşak çatışmalarından kaynaklı karşılıklı iletilerin çözülüp anlaşılammaması, duygu ve düşüncelerin açıkça söylenmemesi, rahat konuşulamaması gibi kişiler arası iletişim engelleri ailedeki iletişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir(Şahin,2012). Gelecekte yetişkin olacak çocukların gelişiminin sağlıklı olabilmesi için aile içi iletişime önem verilmesi ve konunun ele alınarak irdelenmesi gerekmektedir(<https://altiustupsikoloji.com/bilimselicerik-734/>).

d.Şiddet

Kapsamlı şiddet tanımı ise Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yapılmıştır. DSÖ (2002) şiddeti “bireyin kendisine, başkasına, belirli bir topluluk veya gruba yönelik yaralama, ölüm, fiziksel zarar, bazı gelişim bozuklukları veya yoksunluk ile sonuçlanabilen, tehdit ya da fiziksel zor kullanma” olarak tanımlamıştır. Şiddette güç kullanımı yanı sıra saldırganlığı yansıtan tüm söz, yaklaşım, tutum ve hareketler, bedensel ya da ruhsal etkilenmeler önemlidir. Aile içi şiddet; eşler arası, anne-baba arası veya ebeveyn-çocuklar arası meydana gelen fizikî veya psikolojik anlamda güç ve kuvvet kullanımının bütünüdür. Şiddet toplumumuzda yaygın olan öğrenilmiş bir davranıştır. Aile içinde şiddete maruz kalmış çocuk bireyler ileride eş olduklarında şiddete meyiletme katsayıları çocukken şiddet görmeyenlere karşı çok daha yüksektir. Sevgisiz ve baskıcı bir ortamda yetişen ve şiddet yaşayan çocukların psiko-sosyal gelişimini olumsuz etkileyeceğinden ileriki yıllarda toplumda birer şiddet uygulayıcı olabilirler.

e.Sosyo-ekonomik durum

Sosyo-ekonomik durum toplumların ya da kişilerin anlık geliri, sosyal yaşantısı, imkânları, ekonomik parametreleri olarak tanımlanır. Sosyo-ekonomik durum fırsat ve imkânlar bakımından bazen çocuğa zenginleştirilmiş çevre imkânı sunulabilse de diğer bakımdan dezavantajlı ailede bulunan bireyler için bir risk faktörüne dönüşebilmektedir. Hayat başarısını doğrudan etkileyen faktörlerden olan zihinsel gelişim ve benlik saygısı, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişimi ve ileriki yaşantısında mutlu ve doyumlu bir hayat sürmesi açısından önemlidir. Benliğin gelişimini etkileyen etmenler arasında en başta ailenin sosyo-ekonomik düzeyi gelmektedir(Kumpfer ve DeMarsh,1986).

f.Sosyo kültürel yapı

Sosyo kültürel yapı, bireyin ve toplumun sosyal yaşantısını ve kültürel kimliğini oluşturan etkenlere denir. Çocuk yetiştirme tarzı kültürden kültüre farklılıklar gösterdiği gibi aileden aileye de farklılıklar gösterebilmektedir. Özellikle ödül ceza mekanizmasını kullanma aşamasında bu yetiştirme tarzları net olarak kendini ortaya koymaktadır. Ebeveynler baskıcı/otoriter, izin verici, ilgisiz ve demokratik olabilmektedir. Sağlıklı çocuk yetiştirmede en etkili olan tutum demokratik ebeveyn tutumudur.

2-İhmal ve İstismar

İhmal ve istismar anne, baba, bakım verici ya da herhangi bir yetişkin tarafından yapılan, çocuğun gelişimini zedeleyen, toplumsal ahlak kuralları tarafından yanlış olduğu kabul edilmiş olan eylem ya da eylemsizliklerdir.

Çocuk istismarı; çocuğun sağlıklı gelişimine, düşüncelerine, yaşantısına ve değerlerine zarar veren, fiziksel, cinsel ve/veya duygusal kötü davranışı, maddi çıkarlar için çocuğun kullanılmasını içeren davranışlardır. Çocuk ihmali ise; çocuğun sağlığı, fiziksel veya psikolojik gelişimi için ihtiyaç duyduğu gereksinimlerin yerine getirilmemesi durumu ya da çocuğa bakmaktan sorumlu olan bakım vericinin bu görevini uygun şekilde yapmaması, çocuğun temel ihtiyaçlarına ve isteklerine kayıtsız kalması gibi, çocuğu ihmal etmesi şeklinde tanımlanmaktadır(Özyürek,2018).

Çocukluk döneminde ihmal ve istismar olguları, çocuğun başta kişilik gelişimi olmak üzere diğer tüm gelişim alanlarında olumsuz etkiler bırakmaktadır. İstismar ve ihmal aile, toplum, sosyal kuruluşlar, yasal sistemler, eğitim sistemi ve iş alanlarını önemli ölçüde etkileyen halk sağlığı sorunu olarak ele alınmaktadır. Çocuk ihmal ve istismarı çocukların hayatında onulmaz, geri dönülmez yaralar açmakta ve ihmal/istismarın türü ne olursa olsun yetişkinlikte görülecek problemlere davetiye çıkarmaktadır.

Çocuğa yönelik uygulanan istismar olgularının fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik, istismar ve ihmal olarak sınıflandırıldığı görülmektedir.

a. Fiziksel İstismar

En sık rastlanan tür olmakla beraber fark edilmesi de en kolay olan istismar çeşidi fiziksel istismardır. Fiziksel istismara uğramış çocuklar çaresiz, içine kapanık ve özgüvensiz olma eğilimindedirler.

Fiziksel şiddeti bir sorun çözme aracı olarak öğrendiğinden dolayı ileride kendisi de şiddet uygulayan bir eş/ebeveyn olabilir. Yeme bozuklukları, okula uyumsuzluk, okuldan kaçma, bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma, riskli ortamlarda bulunma, öfkeyi kontrol edememe, depresyon görülebilir. İntihar girişimleri ve kendine zarar verme oranlarında artış olabildiği belirlenmiştir.

b. Cinsel İstismar

Cinsel istismar kavramı, 'henüz cinsel gelişimini tamamlamamış bir çocuğun ya da ergenin, bir erişkin tarafından cinsel arzu ve gereksinimlerini karşılamak için güç kullanarak, tehdit ya da kandırma yolu ile kullanılması' olarak tanımlanmaktadır. İstismar çocuk ya da ergen ile kan bağı olan ya da ona bakmakla yükümlü birisi tarafından yapılmışsa bu durum ensezi olarak adlandırılır(Aktepe,2009).

Çocuk cinsel istismarının çocuk üzerindeki olumsuz etkileri, istismarcı tarafından istismarın inkâr edilmesi, kurbanın kendini suçlu hissetmesi ve utanması toplumun cinsel istismarı tasvip etmeyişinin bir sonucudur. Üstelik çocuk cinsel istismarının çocuk ve gençlerde nispeten yüksek oluşu toplumda risk altındaki bireylerin bakım ve korunmasında yetersizlik olduğuna işaret etmektedir.

Cinsel olmayan çocuk istismarı ile düşük sosyoekonomik düzey arasında çok güçlü ilişki varken cinsel istismarda durum bu kadar net değildir. Klinik değerlendirmeye gelen cinsel istismarlarda düşük sosyoekonomik düzey vardır; ancak, bu diğer istismar türleri ile kıyaslandığında daha az belirgindir. Çocukluk cinsel istismarı ile sosyoekonomik düzey arasındaki ilişki net olmasa da annenin eğitim düzeyi ile belirgin bir ilişki vardır.

c. Duygusal İstismar

Duygusal istismar, çocuğa bakım veren kişilerin süreklilik gösteren ve çocuğa karşı psikolojik açıdan yıkıcı etkilere sahip davranışlar sergilemesi olarak tanımlanır. (Diagnosticand Statistical Manual of Mental Disorders [DSM-V], 2013; World Health Organization [WHO], 1999).

Ülkemizde yaklaşık iki çocuktan biri duygusal istismara maruz kalmaktadır.

Duygusal istismar; çocuğun gelişimsel sürecini sekteye uğratan, duygusal ve davranışsal problemleri tetikleyen, çocuğun iyilik halini ortadan kaldıran davranışları içerisinde barındırır. Bu nedenle duygusal istismarın olduğu ortamda büyüyen bireylerin, diğerlerine göre daha fazla içe yönelim ve dışa yönelim problemleri yaşadıkları belirtilmektedir(Arslan,2015).

d. Ekonomik İstismar

Çocukların fizyolojik, psikolojik ve duygusal gelişimini olumsuz yönde etkileyecek, çocuk haklarını ihlal edici işlerde ücretsiz veya düşük ücretle çalışması veya çalıştırılması ekonomik istismar olarak tanımlanır.

Çocukların ekonomik istismara maruz kalmasının en temel sebepleri yoksulluk, göç, işsizlik ve eğitimsizliktir. Ekonomik istismara maruz kalan çocuklar sokakta çalışırken birçok tehlike ile karşı karşıya gelmektedir.

e. İhmal

Çocuk ihmali; çocuğa barınma, yiyecek, giyecek, eğitim, denetim, tıbbi bakım, fiziksel, bilişsel ve duygusal yetilerinin gelişimi için gerekli olan gereksinimlerinin karşılanmasında yaşa uygun olan bakımın verilmemesi olarak tanımlanır(Aktay,2020).

Çocuk ihmalinin göstergeleri, tıbbi bakım ve hijyen koşullarının yerine getirilmemesi, eksik ya da kötü beslenme, organik bir nedene bağlı olmayan büyüme geriliği, sık sık kazaya uğrama, ailenin çocuk hakkında soruları yanıtlayamaması ya da bilmemesi, iletişim kurmada güçlük, uyaran eksikliğine bağlı zihinsel gelişim geriliği ve öğrenme güçlüğü, yetersiz beslenme, sağlık kurumuna başvurmada gecikme ya da başvurmama, tedavi bakım ve koruma önerilerine uyulmaması, çocuğun yeterli derecede denetlenmemesi, terkedilmiş ve evden kovulmuş olması sayılabilir(Uğurlu,2014).

3.Bağımlılık

Bağımlılık, kişinin bir şeye aşırı bağlanması, kullandığı bir nesne veya yaptığı bir eylem üzerinde kontrolünü kaybetmesidir. Bağımlı kişi, zararını açıkça görse ve bilse bile bağımlı olduğu ürünü kullanmaktan vazgeçemez.

Tütün bağımlılığı

Sigara, dünyada en yaygın kullanılan ve en fazla zarar veren bağımlılık yapıcı maddedir. Sigara, **4.000'den fazla kimyasalmadde içeren** ve nefes yoluyla çekilerek tüketilen bir **tütün ürünüdür**. Tütün her ne kadar erişkinlerin kullandığı bağımlılık yapıcı bir madde olarak bilinse de ergenler arasında artan kullanımı ile birlikte bebek ve çocuklar üzerinde astım, pnömoni, yetersiz akciğer fonksiyonları, kardiyovasküler, genetik ve bulaşıcı hastalıkların gelişimi ve ani bebek ölüm sendromu, düşük doğum ağırlığı gibi birçok sağlık sorununa yol açmaktadır. Tütün ürünlerinin sağlık açısından bilinen zararlarına ve tütün ile mücadele çalışmalarına rağmen tütün ürünleri kullanım prevalansı ve tütün ürünlerine maruz kalma oranlarının yüksek olduğu görülmektedir(Selekoğlu,2021).

Madde bağımlılığı

Bağımlılık türlerinden birisi olan madde bağımlılığı çocukların ve gençlerin önündeki en önemli tehlikelerden birisidir. Bektaş, madde bağımlılığını “bağımlılık yapıcı maddenin uzun süre ya da kısa ve düzenli kullanılması durumunda bedenin bağımlılık yapıcı maddenin etkisine alışması, alışılan maddenin alınmaması ya da azaltılması durumunda ise, bedende yorgunluk belirtilerinin ortaya çıkması”, (Akt. Erdamar ve Kurupınar,2014), Ögel ise “kişinin kullandığı maddeyi birçok kez bırakma girişiminde bulunmasına rağmen bırakamaması, giderek madde dozunu arttırması, kullanmayı bıraktığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması, zararlarını görmesine rağmen madde kullanmayı sürdürmesi, zamanının büyük bölümünü madde arayarak geçirmesi” olarak tanımlamaktadır.

Son yıllarda çocuk ve gençler tarafından zararlı olduğu tespit edilen ve bağımlılık yaptığı bilinen maddeleri kullanan birey sayısı hızla artmaktadır. Ergenlik dönemi içerisinde yer alan gençlerin, ortaöğretim hayatlarında bağımlılık yapıcı maddeler ile tanışma riski diğer

zamanlara oranla daha fazladır. Ülkemizde son yıllarda yapılan araştırmalarda ergenlik dönemindeki gençlerin madde kullanımında hızlı bir artış olduğu tespit edilmiştir.

Alkol bağımlılığı

Dünya Sağlık Örgütüne göre, alkol bağımlılığı, alkolün yinelenen bir biçimde veya sürekli kullanımından kaynaklanan kullanım bozukluğu olarak tanımlanmaktadır.

Yapılan araştırmalara göre alkol bağımlılığı olan ebeveynlerin çocukları, alkol bağımlılığının karmaşık genetik bir bozukluk olması nedeniyle, yüksek risk taşıyan çocuklar olarak değerlendirilmektedir. Bu çocukların yalnızca alkol bağımlılığı açısından değeril, aynı zamanda diğer psikopatolojiler açısından da daha fazla risk taşıdıkları düşünölmektedir. Alkol bağımlılığı olan ebeveynlerin çocuklarında görölen psikopatolojileri saptamak amacıyla yapılan birçok çalışmada, alkol bağımlılarının çocuklarında alkol bağımlısı olmayanların çocuklarına göre daha yüksek oranlarda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, karşı gelme bozukluğu (KGB) ve davranım bozukluğu (DB) gibi dışa yönelim bozuklukları bulunurken bazı çalışmalarda da depresyon ve anksiyete gibi içe yönelim bozuklukları saptanmıştır. Alkol bağımlılığı olan ailelerde, boşanma, çatışmalı ortam, yetersiz sosyal destek, işsizlik, gibi çeşitli ek stresörlerin daha sık olduğu bilinmektedir(Kültür ve Ark., 2006).

Teknoloji bağımlılığı

Teknoloji ve internetin bilinçli olmayan, kontrolsüz bir şekilde kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan davranışsal bağımlılıklar; oyun oynama bozukluğu, kumar oynama bozukluğu, sosyal medyanın ve akıllı telefonun aşırı kullanımı gibi bağımlılık yapıcı alt davranışlarla kendini gösteren bağımlılık türü teknoloji bağımlılığı olarak tanımlanır(Alyanak,2016).

İnternet bağımlısı olan bireylerde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), depresyon, obsesif kompulsif bozukluk, sosyal fobi, otizm spektrumu gibi psikiyatrik bozukluklar eşlik etmektedir. İnternetin kötüye kullanımı internet bağımlılığı öncesinde yer alır. Bağımlı olma riskini artıran etkenler arasında yoğun öfke, düşmanca tutum, olumsuz arkadaş çevresi, aile içi çatışmalar, ders başarısı düşüklüğu ve okul dışındaki faaliyetlerde başarısızlık yer almaktadır.

4.İletişim Becerileri Eksikliği

İletişim, bir düşünce, bir duygunun yüz anlatımı, el, kol, baş hareketleri ve konuşma yoluyla ya da yazı, telefon, radyo, televizyon geri bildirim araç ve gereçlerinden yararlanılarak bir kimseden başka bir kimseye iletimidir.

İletişim denince akla genellikle konuşmak gelir. Oysa iletişim dinleme ile başlar. Dinleme, öğrenilmesi gereken bir beceri ve alışkanlıktır. Dinleme öğrenilmesi gereken bir

beceri olduğuna göre ailede ve okullarda bu becerinin küçük yaşlardan itibaren öğretilmesi gerekir(Arslan ve Ark.,2010).

Etkili iletişim kuramamanın nedenlerinin; biliş, algı, duygu, bilinç dışı, ihtiyaçlar, kişisel faktörler, roller, sosyal ve fiziksel çevre, mesajın niteliği ve iletişim becerileri olduğu belirtilmektedir. Bireylerin istenilen nitelikte iletişim becerilerine sahip olmaları ise ancak eğitim ile mümkündür.

5. Zorbalık

Zorbalık; başkalarına tekrar tekrar ve kasıtlı olarak zarar verme ve aşağılama, özellikle de daha küçük, daha zayıf, daha genç veya herhangi bir şekilde zorbadan daha savunmasız olanları ayırt eden bir davranış modelidir. Daha az güce sahip olanların kasıtlı olarak hedef alınması, zorbalığı saldırganlıktan ayıran şeydir. Zorbalık, fiziksel temas, kelimeler ve üstü kapalı eylemler şeklinde gözükabilir. Zorbalığa maruz kalan kişi tipik olarak kendini savunamayan ve zorbalığa neden olacak hiçbir eylem yapmayan kişidir(Ertem,2016). Genel anlamda bir eylemin zorbalık olarak tanımlanabilmesi için bazı temel ölçütler gerekmektedir. Bunlar,

- Kasıtlı olarak zarar verme amacıyla saldırgan davranışlarda bulunulması
- Bu olumsuz eylemlerin bir kez değil, sürekli bir şekilde uyguluyor olması
- Taraflar arasında güç dengesinin eşit olmaması
- Genellikle sistematik ve organize davranışlardan oluşması

a. Fiziksel zorbalık

Isırma, saç çekme, vurma, itme, dürtme veya çekme biçiminde fiziksel tacizlerde bulunma, haraç kesme, tekmeleme ya da tokat atma, dövme, odaya kilitleme, yumruklama, tırmalama, tükürme, korkutarak özel eşyalara zarar verme ya da el koyma vb. davranışlardır.

b.Sözel zorbalık

Rahatsız edici telefon görüşmeleri, korkutma, şiddet içerikli tehditler, isim takma, sataşma, sosyoekonomik seviye ya da zeka seviyesi bakımından alay etme, mağdurun ailesine hakaret etme, cinsel anlamda istismar edici sözler söyleme, okulun dışında veya çevresinde korkutma, yanlış veya kötü niyetli dedikodular yayma vb. Sözel olmayan zorbalık ise; acımasız bakışlar ve çeşitli el hareketleri, arkadaş ilişkilerini etkilemek ya da arkadaşlıkları bozma, genellikle kasti ve si tematik bir şekilde bir kimseyi arkadaş olarak kabul etmeme, yok sayma, çirkin notlar gönderme, çeşitli yerlere mağdurlar hakkında çirkin sözler yazma vb. davranışlardır. Bunlar fiziksel ya da sözel zorbalığa eşlik edebilir.

c. Sosyal Zorbalık

Hedef seçilen kişileri korkutmaya, kızdırmaya ya da utandırmaya yönelik olarak tekrarlanan bir davranıştır. Buna örnek olarak şu eylemler gösterilebilir: sosyal medyada bir kişi hakkında yalanlar yaymak ya da utandırıcı fotoğraflar yayınlamak. Mesajlaşma platformlarından incitici mesajlar ya da tehditler yollamak. Çocuğu dışlama, hiç yokmuş gibi davranma vb. davranışlardır.

d. Siber Zorbalık

Dijital teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilen zorbalıktır. Bu tür zorbalıklar sosyal medyada, mesajlaşma platformlarında, oyun platformlarında ve cep telefonlarında görülebilir. Hedef seçilen kişileri korkutmaya, kızdırmaya ya da utandırmaya yönelik olarak tekrarlanan bir davranıştır. Buna örnek olarak şu eylemler gösterilebilir:

- Sosyal medyada bir kişi hakkında yalanlar yaymak ya da utandırıcı fotoğraflar yayınlamak
- Mesajlaşma platformlarından incitici mesajlar ya da tehditler yollamak
- Başka birinin kimliğiyle başkalarına kötü mesajlar göndermek.

6.Çocuğun Kendisi İle İlgili Risk Faktörleri

a. Mizaç

Mizaç, bebekliğin erken dönemlerinde gözlemlenebilen, duygu, davranış ve dikkat süreçlerindeki bireyden bireye değişebilen farklılıkları anlatır. Zor mizaçlı çocuklar düzensiz uyku ve beslenme alışkanlıklarına sahip, yeniliğe ve değişikliğe kolay uyum gösteremeyen, genellikle olumsuz duygu durumu içinde olan çocuklardır. Zor mizaca sahip çocukların davranışları anne-babanın veya kardeşlerin olumsuz tepkilerine yol açtığı takdirde çocuk ile anlaşmazlıklar yaşanabilir. Bu gibi olaylar çocuğa “kendisinde bir sorun olduğunu” düşündürebilir ve birtakım psikolojik bozuklukların ortaya çıkmasına sebep olabilir(Öz, ve Yılmaz,2009).

b. Sınırlı Problem Çözme Becerileri

Problem çözme, kişinin problemi anlayıp buna çözüm bulana kadar geçirdiği süreç olarak tanımlanır ya da daha önceki yaşantılarından öğrendiği bilgilerden yararlanarak bir problem durumunu çözmesi olarak nitelendirilir. Çocukluk ve ergenlik dönemde bireylerin karşılaşmış oldukları problemlerin üstesinden gelebilmeleri ve problemleri etkili bir şekilde çözebilmeleri için problem çözme becerisi oldukça önemlidir. Ancak, çocuklar sıklıkla

problemlerini etkili olmayan yollarla çözerler. Bazıları ağlar, tepinir, bağıır; bazıları vurur, ısırır ve zararlı olurlar; bazıları aileye veya öğretmene yalan söylerler. Bu yöntemler çocukların problemlerine hoşnut edici çözümler bulmak yerine yeni problemler yaratır(Sekmen,2022).

c. Sağlık İle İlgili Faktörler

Psikiyatrik hastalıklar, kronik hastalıklar ve psikolojik sağlamlık sağlıkla ilgili risk faktörleridir.Psikolojik sağlamlık, çok zor koşullara karşın kişinin bu olumsuz koşulların üstesinden başarıyla gelebilme ve uyum sağlayabilme yeteneği anlamına gelmektedir.

Çocuklarda sık görülen psikiyatrik hastalıklar otizm, öğrenme bozuklukları, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, dürtü kontrol bozukluğu, davranış bozuklukları, okul korkusu, tik bozuklukları yeme bozuklukları, kaygı bozuklukları, alta kaçırma, obsesif kompulsif bozukluk, depresyon ve konuşma bozuklukları olarak sayılabilir(Çakır ve Altay,2021).

Yine okul çağı çocuklarında en sık görülen kronik hastalıklar arasında astım, kanser, kistik fibrozis, serebral palsi, kronik böbrek yetmezliği, malnutrisyon(kötü beslenme), diyabet, epilepsi ve obezite yer almaktadır.

7.Kültürel ve Çevresel Risk Faktörleri

Çocuğun içinde bulunduğu toplum ve kültürün özelliklerini, gelenekleri, görenekleri ve tüm toplumu etkileyen geniş çaplı olaylar içeren risk faktörleridir.

a. Göç ve Savaş

Savaş ve çatışmaların olumsuz etkilerine doğrudan maruz kalan ya da tanık olan çocukların yoğun korku ve çaresizlik gibi psikolojik sıkıntılardan yakındıkları bilinmektedir. Travma nedeniyle normal gelişim seyirleri kesintiye uğrayan ve güvensizlik ortamı içerisinde yetişen çocukların yetişkinlik dönemleri de psikolojik açıdan risk altındadır.

Göç, çocukların yaşamını ebeveynlerine bağımlı olmaları ve kendilerini korumadaki yetersizlikleri gibi nedenlerin etkisiyle olumsuz yönde etkilemekte ve kalıcı sağlık sorunlarının ortaya çıkışına neden olabilmektedir. Göç yaşayan çocuklarda suça yönelme, şiddet uygulama, depresyon ve anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, gelişme geriliği, uyku ve yeme bozuklukları, özgüven eksikliği, sigara ve alkol bağımlılığı gibi riskli davranışlar, intihar, hiperaktivite gibi psikolojik ve davranışsal sorunlar karşımıza çıkmaktadır.

b. Kùltür Yapısı

Kùltür, kuşaktan kuşağa geçen, belirli bir grup insanın davranış örüntüleri, inançları ve diğer ürünleri olarak tanımlanmaktadır. Az gelişmiş ÷lkelerde ailelerin geçimlerini sağlamaya noktasında yeterli bütçeye sahip olmaması, çocuklarını çalışma hayatına itmelerine neden olabilmektedir. Bu ÷lkelerdeki hakim anlayışa göre çocuk, “aile olgusunun ötesinde, ailenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunabilecek potansiyel işgücü, ailenin ilerleyen yaşlarında ise bir sosyal güvenlik aracı” olarak gör÷lmektedir(Ersoy,2010). Ayrıca az gelişmiş toplumlarda yüksek oranlarda gör÷len erken evlilikler; sıklıkla yoksul ailelerde ekonomik olarak refaha erme yolu, sosyal ve ekonomik destek, aynı zamanda kız çocuklarını bir çeşit koruma yolu olarak gör÷lmektedir. Çopur ve ark. (2015)’na göre toplumdaki düzensiz gelişmelerin neden olduğu sapmalardan biri de çocuklarda suçlarında önemli artış olmasıdır.

AMAÇ

Risk bir kayıp, felaket ya da diğer istenmeyen sonuçları içeren bazı ihtimallerin olduğu durum olarak tanımlanmıştır. Risk hakkında çeşitli görüşler vardır. Bazı düşünürler riskin gerçek ve var olan bir olgu olduğunu söylerler. Bazılarıysa tamamen inşa edildiğini, bireysel olduğunu, hatta ve hatta sınıftan sınıfa değişiklik gösterdiğini söylerler. Bu iki görüşten herhangi birinin doğru olduğu söylenemez belki ama şunu kesinlikle söyleyebiliriz: İnsanın hissettiği ile hesaplanan riskin birbirini tutması neredeyse imkânsızdır.

Öğrencilerin okul ve sosyal yaşamında maruz kaldığı birçok risk etmeni vardır. Kilis ili risk analizi çalışmasında, risk etmenleri aşağıda belirtildiği şekilde sınırlandırılmıştır:

- Aile İçi Risk Faktörleri
- İhmal ve İstismar
- İletişim Becerileri Eksikliği
- Zorbalık
- Çocuğun Kendisiyle İlgili Risk Faktörleri
- Kültürel ve Çevresel Risk Faktörleri

Kilis Risk Faktörleri Belirleme Komisyonu olarak bu çalışmayla Kilis il genelinde ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde öğrencilerin okul ve okul dışı yaşamını olumsuz yönde etkileyebilecek olası risk faktörlerini belirlemek; risk oluşturan faktörlere yönelik önleyici ve iyileştirici çalışmalar yapılmasını sağlamak amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Çalışma yapılırken Kilis İl Risk Faktörleri Belirleme Komisyonu tarafından hazırlanan 4 farklı anket kullanılmıştır. Anketler ilkokullara, ortaokullara, liselere ve öğretmenlere yönelik olarak hazırlanmıştır. İlkokul kademesi için hazırlanan anket 28 maddeden, ortaokul kademesi için hazırlanan anket 33 maddeden, lise kademesi için hazırlanan anket 35 maddeden ve öğretmenler için hazırlanan anket 22 maddeden oluşmaktadır. Öğretmenler için hazırlanan anket, kademe türü fark etmeksizin tüm öğretmenler için kullanılmıştır.

Çalışmanın örnekleme belirlenirken seçkisiz tabakalı örnekleme yöntemiyle örneklem belirlenmiş ve Kilis ilinde kademe türleri farklılık gösteren toplam 35 okul örnekleme oluşturmuştur. Örneklem seçilirken Kilis ili coğrafi konumlara göre belli bölgeler olarak gruplandırılmış ve bu grupların içinden evreni temsil edecek düzeyde okullar belirlenmiştir. Her bölgeden ilkokul ve ortaokul kademesinin seçilmesine önem verilmiştir. Ancak bazı bölgelerin içerisinde olmayan ilkokul veya ortaokul kademeleri de mevcuttur. Liseler belirlenirken ise fen lisesi, sosyal bilimler lisesi, anadolu lisesi, meslek lisesi, imam hatip lisesi türlerinden liseler örnekleme dahil edilmiştir. Kullanılan anketler ekte sunulmuştur(Bkz.;sayfa: 58)

BÖLGE ESASLI DEĞERLENDİRME GRAFİKLERİ

Risk faktörleri coğrafi yakınlık, kültürel farklılık ve bölgesel yapı ile yakından ilişkili olduğu için değerlendirmeler ilkokul ve ortaokul seviyesinde 8 bölgeye ayrılarak yapılmıştır. Bölge ayrımı bölgeyi iyi tanıyan öğretmenlerden görüş alınarak ve komisyon insiyatiline bağlı olarak oluşturulmuştur. Lise kademesinde ise risk faktörleri değerlendirmesi lise türlerine ayrılarak yapılmıştır. Bölge-mahalle ayrımı ve bu bölgelerde bulunan okullar aşağıda belirtilmiştir:

- İLKOKUL-ORTAOKUL

1. Bölge (Merkez)

Bu bölgede 7 okul örnekleme alınmıştır.

2. Bölge (Beşyüzevler)

Bu bölgede 2 okul örnekleme alınmıştır.

3. Bölge (Eskibeşevler)

Bu bölgede 3 okul örnekleme alınmıştır.

4. Bölge (Yenibeşevler)

Bu bölgede 2 okul örnekleme alınmıştır.

5. Bölge (Karataş-Çengel)

Bu bölgede 4 okul örnekleme alınmıştır.

6. Bölge (Tibil)

Bu bölgede 3 okul örnekleme alınmıştır.

7. Bölge (Taşra)

Bu bölgede 3 okul örnekleme alınmıştır.

8. Bölge (Kamp)

Bu bölgede 3 okul örnekleme alınmıştır.

• LİSE

1. Fen Lisesi

1 okul örnekleme alınmıştır.

2. Sosyal Bilimler Lisesi

1 okul örnekleme alınmıştır.

3. Anadolu Lisesi

2 Okul örnekleme alınmıştır.

4. Anadolu İmam hatip Lisesi

2 Okul örnekleme alınmıştır.

5. Mesleki Teknik Anadolu Lisesi

2 Okul örnekleme alınmıştır.

SINIRLILIKLAR

Çocuğun yaşamında risk oluşturabilecek faktörleri doğrudan çocuğun kendisine sormak araştırması zor bir konudur. Çocuğun bu konuda dürüst cevap verdiğini bilmek mümkün değildir. Uygulanan anketler isimsiz, gönüllük esasında ve herhangi bir gözetim olmaksızın doldurulmuş olmasına karşın öğrenci sonuçların sınıf ve okul bazında değerlendirileceğini düşünerek temkinli cevaplar vermiş olabilir. Veriler, sorumlu kişilerin veri girişlerini yaptığı ölçüde değerlendirilmiş olup eksik ve yanlış olma ihtimalinin kontrol altına alınma şansı bulunmamaktadır. Formda belirlenen risk oluşturabilecek faktörler, ankette yer alan risk maddeleri, gözlem ve görüşmelerle sınırlı tutulmuştur. Belirlenenden farklı birçok risk faktörü olabilir. Ancak okul tarafından belirlenmesi olanaklı olanlar ve araştırılma aşamasında geçerli veriye ulaşabilecek faktörler seçilmiştir.

VERİLERİN TOPLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlanan anketler örneklem içerisinde yer alan okullara kademe türlerine göre gönderilmiştir. 13 tane ilkököl kademesinden 522 öğrenci ve 217 öğretmene, 14 tane ortaokul kademesinden 749 öğrenciye ve 242 öğretmene, 8 tane liseden 404 öğrenciye ve 116 öğretmene ulaşılmıştır. Toplamda 1675 öğrenci ve 575 öğretmen tarafından doldurulmuştur. Doldurulan anketler okullardan tekrar istenmiş ve anketlerden elde edilen verilerin girişi komisyon tarafından yapılmıştır. Tüm veri girişi tamamlandıktan sonra Excell ve Jamovi programları üzerinden veri analizleri yapılmış; çıkan sonuçlar risk faktörleri açısından bölgelere, kademelere göre karşılaştırılarak detaylı olarak incelenmiş ve raporlaştırılmıştır.

Toplanan veriler analiz edilirken öncelikle ilkököl, ortaokul öğrencilerinde bölgelere göre; lise öğrencilerinde ise okul türüne göre en çok hangi risk faktörlerinin ön planla olduğuna bakılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablolaştırılmıştır. Elde edilen sayısal veriler de her bir risk faktörünün bölgelere dağılımını göstermek için sütun grafiklerine dökülmüştür. Hazırlanan grafikler hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin veri analizleri ayrı ayrı yapılarak hazırlanmıştır.

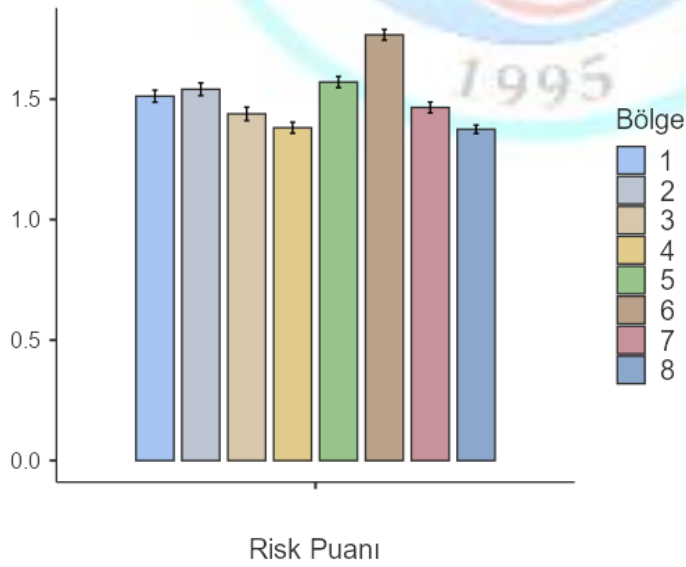
Tablo 1

İlkököl Öğrencilerine Ait Risk Ölçeği Puanları

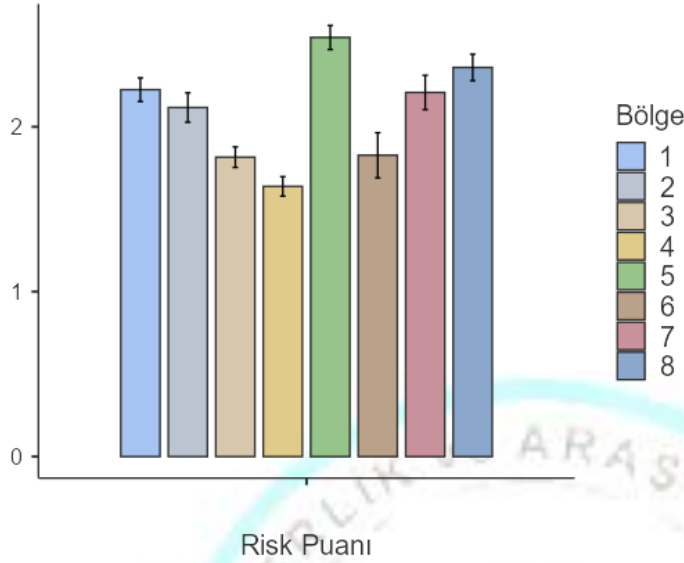
	Bölge	Risk Puanı	Şiddet	ihmal	İstismar	Bağımlılık	Zorbalık	Kültürel ve Çevresel	İletişim Becerileri Eksikliği
\bar{x}	1	1.51	1.35	1.50	1.56	1.33	1.57	1.44	1.86
	2	1.54	1.49	1.39	1.49	1.35	1.75	1.55	1.85
	3	1.44	1.33	1.35	1.45	1.27	1.48	1.38	1.85
	4	1.38	1.28	1.22	1.27	1.31	1.55	1.41	1.66
	5	1.57	1.37	1.54	1.66	1.44	1.53	1.58	1.92
	6	1.77	1.37	2.47	2.00	1.26	1.43	1.58	2.14
	7	1.47	1.35	1.32	1.37	1.28	1.63	1.56	1.86
	8	1.38	1.17	1.23	1.40	1.32	1.43	1.30	1.84

Tablo 2*İlkokul Öğretmenlerine Ait Risk Ölçeği Puanları*

	Bölge	Risk Puanı	Şiddet	İhmal	İstisna r	Bağımlılık	Zorbalık	Kültürel ve Çevresel	İletişim Becerileri Eksikliği
\bar{x}	1	2.18	2.67	2.11	1.71	1.99	2.29	2.05	2.49
	2	2.08	2.71	2.02	1.81	1.76	1.94	1.92	2.43
	3	1,81	2.11	1.61	1.53	1.78	1.97	1.63	2.05
	4	1,65	1.49	1.50	1.74	1.84	1.62	1.35	2.05
	5	2,49	2.98	2.72	1.93	2.07	2.35	2.19	3.19
	6	1.76	2.00	1.98	1.30	1.45	1.73	1.70	2.20
	7	2,16	2.76	2.08	1.73	1.88	2.33	1.85	2.54
	8	2.26	2.77	2.56	2.00	1.72	2.37	1.68	2.76

Risk Puanı (İlkokul Öğrencileri)

Risk Puanı(İlkokul Öğretmenleri)

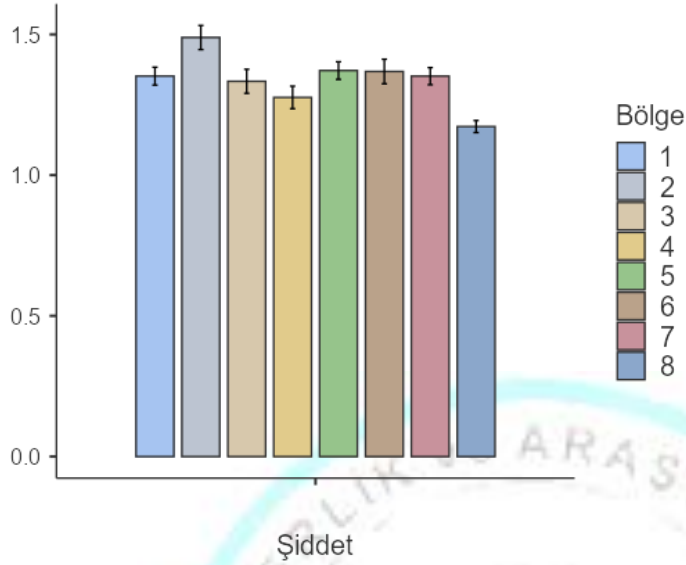

Elde edilen risk puanı her bir risk faktörü puanının aritmetik ortalamasını vermektedir. İlkokul öğrencilerine ait verilerin risk puanlarına bakıldığında risk puanı en yüksek bölgenin 6. Bölge(Tibil) olduğu görülmektedir. Her bir risk faktörüne ayrı ayrı bakıldığında ise 6. Bölge dışında diğer tüm bölgelerde *iletişim becerileri eksikliği* risk faktörünün diğer risk faktörlerinden daha fazla risk puanına sahip olduğu görülmüştür.

İlkokul öğretmenlerinin, öğrencilerinde gözlemlediği risk durumları incelendiğinde, öğretmenlerin sorulara verdiği cevaplara göre risk puanı en yüksek bölgenin 5. Bölge olduğu görülmüştür. 1., 2., 3., 7. ve 8. Bölgelerde risk puanı en yüksek risk faktörünün *şiddet*; 4., 5. ve 6. Bölgelerde ise risk puanı en yüksek olan risk faktörünün *iletişim becerileri eksikliği* olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 4., 5. ve 6. Bölgeler içerisinde iletişim becerileri eksikliği faktörüne ait en yüksek risk puanının 5. Bölge olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 1., 2., 3., 7. ve 8. Bölgeler arasında şiddet faktörüne ait risk puanının nispeten birbirlerine yakın olmakla birlikte 8. Bölgede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

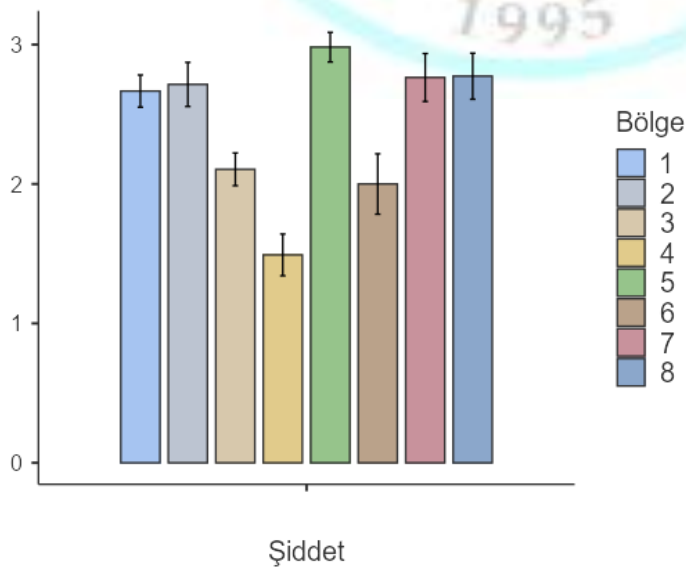
Buradan hareketle ilkokul öğrencilerinin tamamının ve 4, 5 ve 6. Bölgelerin öğretmenlerinin iletişim becerileri eksikliği riskini daha ön planda gördüğü; ilkokul kademesi için bu faktörün öncelikli olarak risk teşkil ettiği sonucuna ulaşılabilir.

Şiddet(İlkokul Öğrencileri)

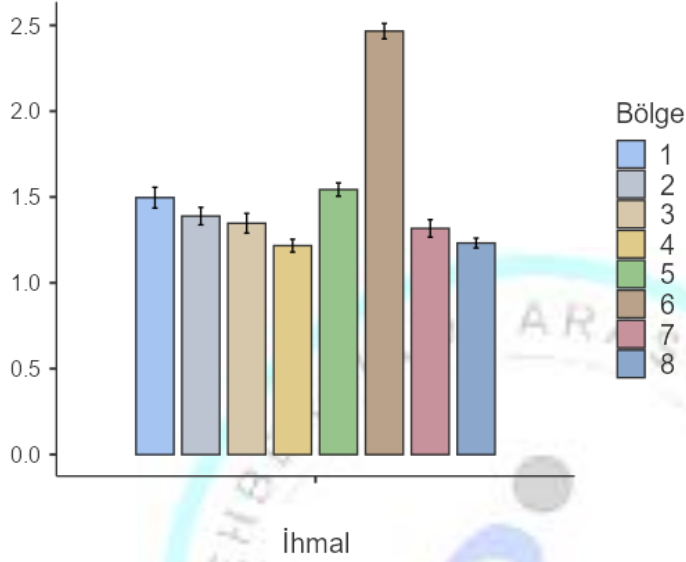
Bölgeler, *şiddet* risk faktörü açısından incelendiğinde; risk puanı en yüksek çıkan bölgenin 2. Bölge olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 2. Bölge'yi birbirlerine çok yakın risk puanlarıyla 5, 6 ve 7. bölgeler takip etmektedir.

Şiddet(İlkokul Öğretmenleri)

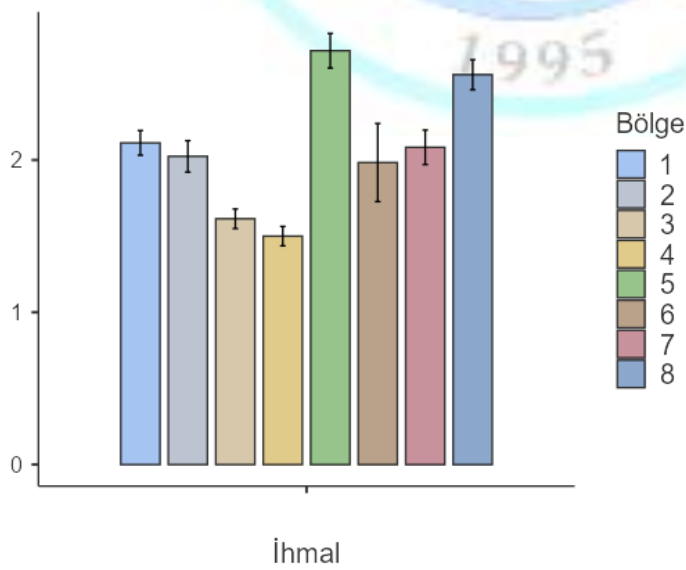
5. bölgedeki okullarda görev yapan öğretmenlerin *şiddet* faktörüne ait risk puanının diğer bölgelerden yüksek çıktığı görülmektedir.

İhmal(İlkokul Öğrencileri)

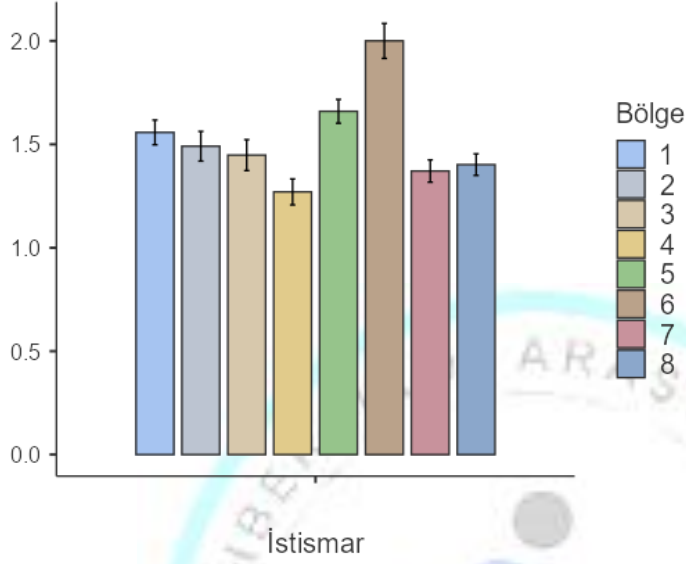
Bölgeler, *ihmal* risk faktörü açısından incelendiğinde; risk puanı en yüksek çıkan bölgenin 6. Bölge olduğu görülmektedir. 6. Bölge'nin ihmal risk faktörüne ait puanının diğer bölgelere oranla çok yüksek olduğu görülmektedir.

İhmal(İlkokul Öğretmenleri)

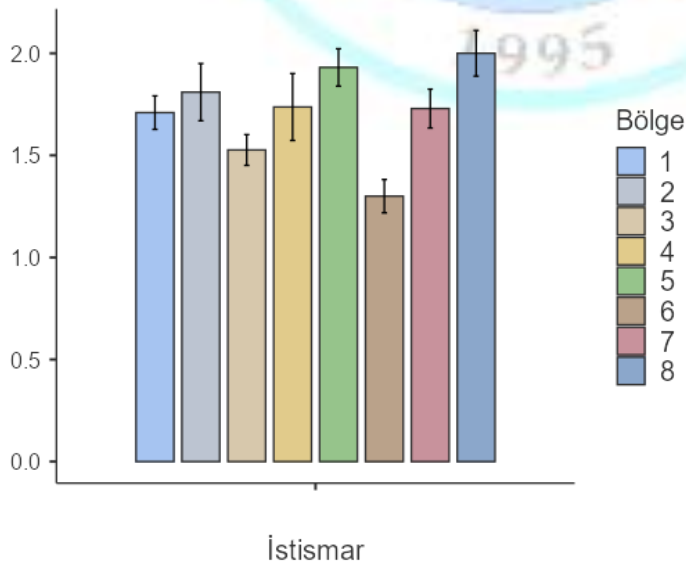
Öğretmenlerin okullardaki ihmal riskini nasıl değerlendirdiği incelendiğinde ise yine 5. Bölgedeki okullarda görev yapan öğretmenlerin, okullarında gözlemledikleri ihmal riskinin diğer bölgelerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

İstismar(İlkokul Öğrencileri)

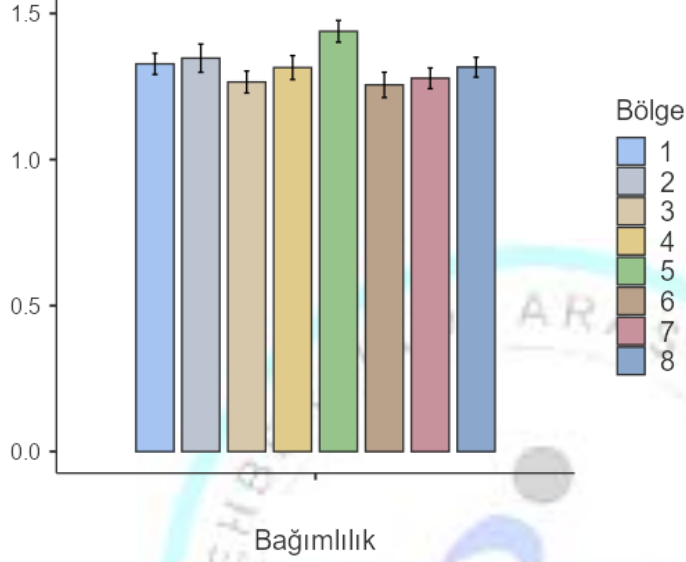
Bölgeler, *istismar* risk faktörü açısından incelendiğinde; risk puanı en yüksek çıkan bölgenin 6. Bölge olduğu görülmektedir. 6. Bölge'yi ise 5. Bölge takip etmektedir.

İstismar(İlkokul Öğretmenleri)

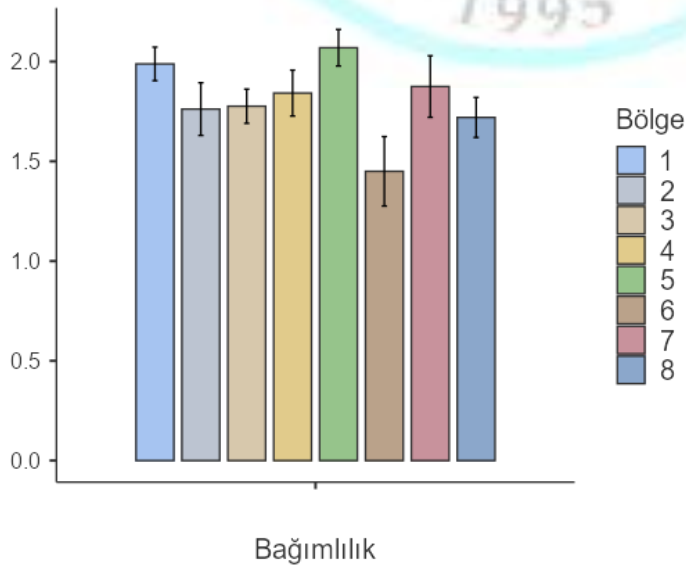
Öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde 8. Bölgenin istismar faktörüne ait risk puanının diğer bölgelerden yüksek olduğu belirlenmiştir. 8. Bölgedeki okullarda görev yapan öğretmenlerin, okullarında istismar riskini diğer bölgelere göre daha fazla gördüğü çıkarımını yapmak mümkündür.

Bağımlılık(İlkokul Öğrencileri)

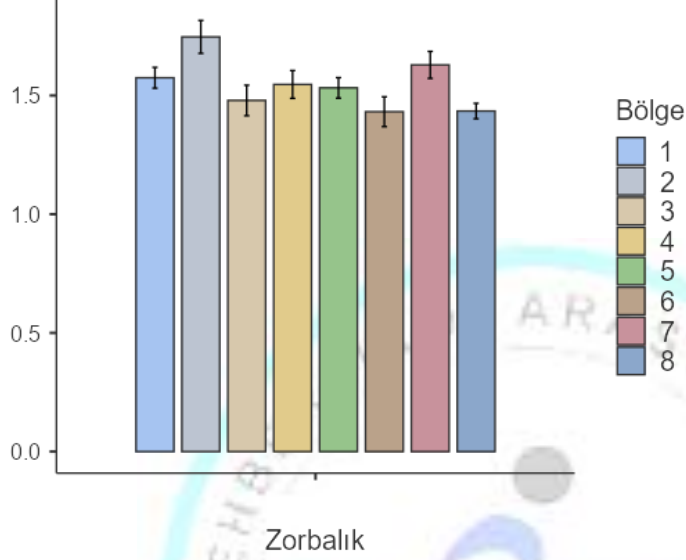
Bölgelere göre *bağımlılık* risk faktörüne bakıldığında ise bölgelerin risk puanlarının birbirine yakın olduğu; risk puanı en yüksek olan bölgenin ise 5. bölge olduğu görülmektedir.

Bağımlılık(İlkokul Öğretmenleri)

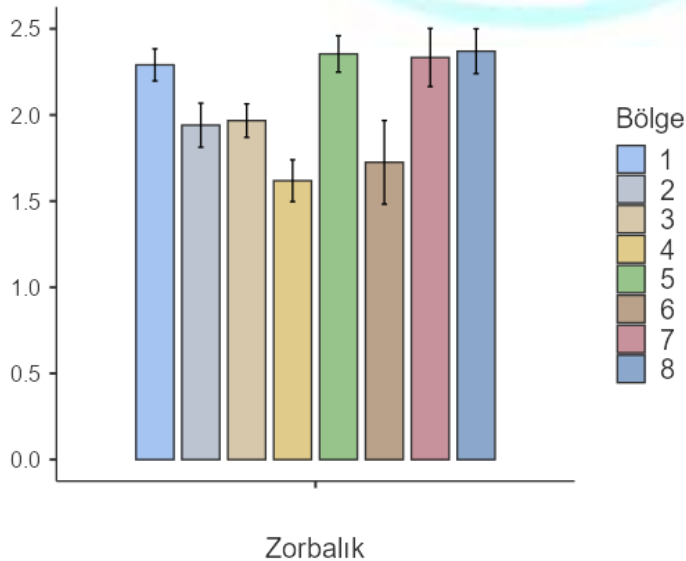
Öğretmenlerin, okullarında gördükleri bağımlılık faktörüne ait puanlar analiz edildiğinde ise 5. Bölgedeki öğretmenlerin bağımlılık riskine diğer bölgelerden daha fazla puan verdikleri belirlenmiştir. 5. Bölge'deki hem öğretmen hem de öğrencilerin, bağımlılık riskini diğer bölgelere göre kendileri için daha yüksek gördüğü söylenebilir.

Zorbalık(İlkokul Öğrencileri)

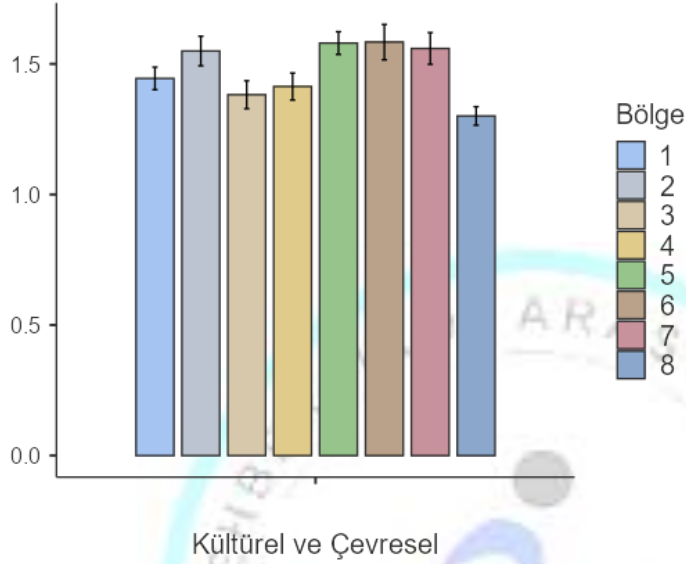
Grafik incelendiğinde zorbalık risk faktörünün risk puanının en yüksek 2. Bölge'de olduğu görülmektedir. Daha sonra ise 7. Bölge'de yüksek olduğu; diğer bölgelerde ise risk puanlarının birbirlerine yakın olduğu görülmüştür.

Zorbalık(İlkokul Öğretmenleri)

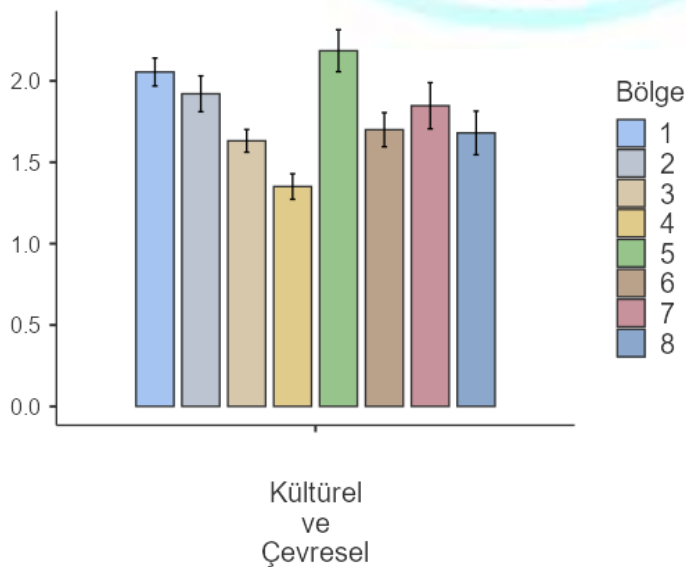
Grafik incelendiğinde; 8. Bölge kapsamındaki okullarda görev yapan öğretmenlerin öğrencileri için zorbalık faktörünü diğer bölgelerdeki öğretmenlere göre daha riskli gördüğünü söylemek mümkündür. 5. Bölge öğretmenlerinin de zorbalık risk faktörü için verdiği puanlar 8. Bölgedeki öğretmenlerin puanlamalarına oldukça yakındır.

Kültürel ve Çevresel Faktörler(İlkokul Öğrencileri)

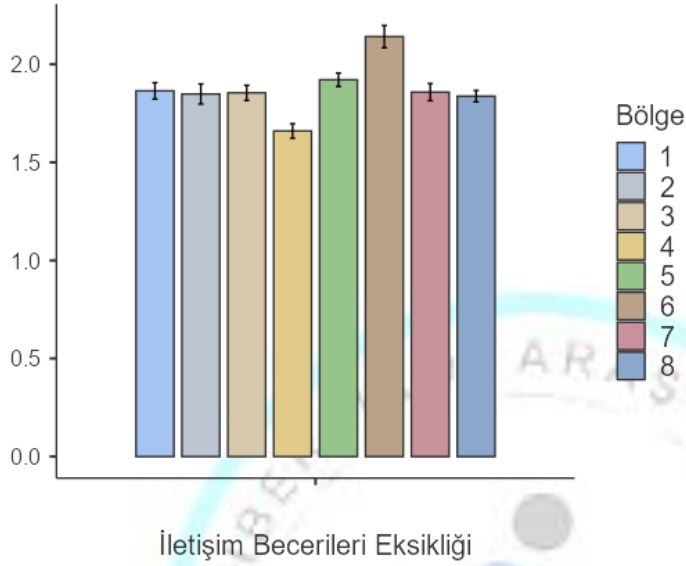
Bu grafikte ise bölgeler *kültürel ve çevresel risk faktörleri* açısından değerlendirilmiş ve 5. ve 6. Bölge'nin risk puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Sonrasında ise bu iki bölgeyi çok yakın puanlarla 7. ve 2. Bölge'nin takip ettiği görülmektedir.

Kültürel ve Çevresel Faktörler(İlkokul Öğretmenleri)

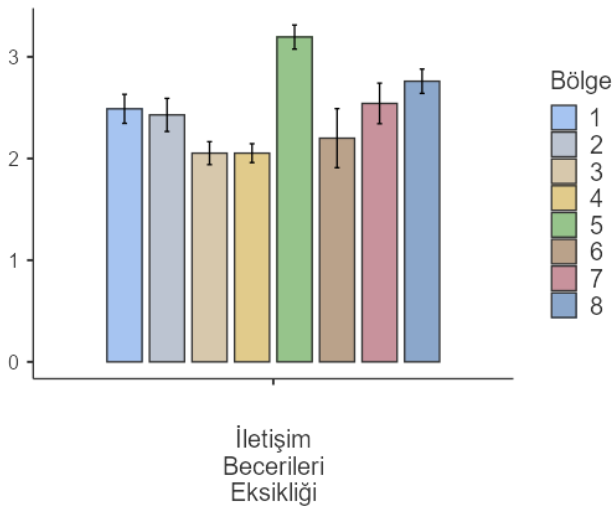
Bu grafikte, diğer çoğu risk faktöründe olduğu gibi kültürel ve çevresel risk faktörleri için de öğrencilerini daha risk altında gören öğretmenlerin 5. Bölgede görev yapan ilkokul öğretmenleri olduğu görülmektedir.

İletişim Becerileri Eksikliği(İlkokul Öğrencileri)

Grafik incelendiğinde; *iletişim becerileri eksikliği* faktörüne ait risk puanının 6. Bölge'de diğer bölgelerden yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 1 incelendiğinde 6. bölge dışındaki tüm bölgelerde en yüksek risk puanının iletişim becerileri eksikliği faktörüne ait olduğu görülmüştür. 6. bölgedeki iletişim becerileri eksikliğine ait risk puanı diğer yerlerden yüksek çıkmasına rağmen bölgedeki en yüksek risk puanına ait risk faktörü değildir.

İletişim Becerileri Eksikliği(İlkokul Öğretmenleri)

Bölgelerdeki öğretmenlerin iletişim becerileri eksikliği riskine ait verdikleri puanlar analiz edildiğinde 5. Bölgedeki okullarda görev yapan öğretmenlerin bu risk faktörü için daha fazla puan verdiği ve diğer bölgelerdeki öğretmenlerin verdikleri puanlardan yüksek olduğu görülmektedir.

İlkokul öğretmenlerine ait anketlerden elde edilen sonuçlar incelendiğinde; 5. Bölgedeki ilkököl öğretmenlerinin, genel olarak daha fazla risk gördüğü ve bu yüzden risk faktörleri adına daha yüksek puanlar kullandığını söylemek mümkündür.

Tablo 3

Ortaokul Öğrencilerine Ait Risk Ölçeği Puanları

	Bölge	Risk Puanı	Şiddet	İhmal	İstismar	Bağımlılık	Zorbalık	Kültürel ve Çevresel	İletişim Becerileri Eksikliği	Kişisel Faktör
\bar{x}	1	1.43	1.25	1.28	1.32	1.48	1.64	1.49	1.59	1.47
	2	1.47	1.26	1.41	1.43	1.46	1.72	1.55	1.58	1.38
	3	1.49	1.31	1.35	1.49	1.56	1.76	1.36	1.66	1.43
	4	1.43	1.29	1.29	1.15	1.60	1.64	1.41	1.59	1.49
	5	1.41	1.22	1.27	1.28	1.49	1.48	1.53	1.61	1.49
	6	1.37	1.23	1.25	1.20	1.44	1.57	1.40	1.53	1.43
	7	1.44	1.25	1.29	1.40	1.51	1.66	1.55	1.62	1.28
	8	1.45	1.29	1.53	1.10	1.37	1.64	1.24	1.63	1.53

Tablo 4

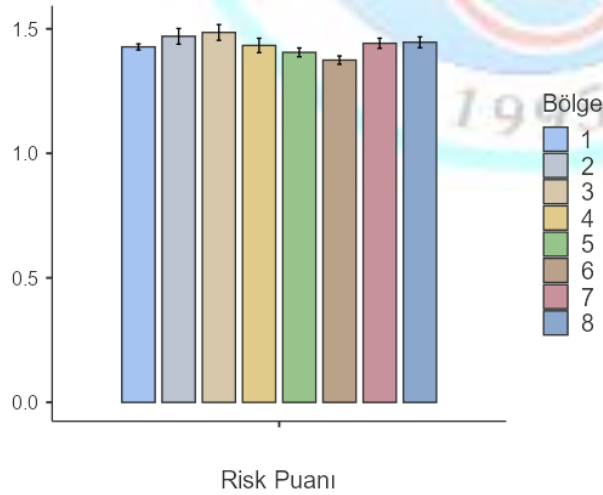
Ortaokul Öğretmenlerine Ait Risk Ölçeği Puanları

	Bölge	Risk Puanı	Şiddet	İhmal	İstismar	Bağımlılık	Zorbalık	Kültürel ve Çevresel	İletişim Becerileri Eksikliği	Kişisel Faktör
\bar{x}	1	2.51	2.82	2.52	1.83	2.07	2.64	2.34	2.81	3.49
	2	2.65	3.00	2.54	1.71	2.31	3.01	2.53	3.00	3.42
	3	2.37	2.56	2.36	1.81	2.04	2.50	2.33	2.77	2.92
	4	2.21	2.35	1.88	1.60	2.45	2.67	2.15	2.30	2.70
	5	2.56	3.07	2.45	1.83	2.14	2.66	2.48	2.97	3.30
	6	2.57	3.08	2.46	1.80	2.36	2.69	2.34	3.03	3.33

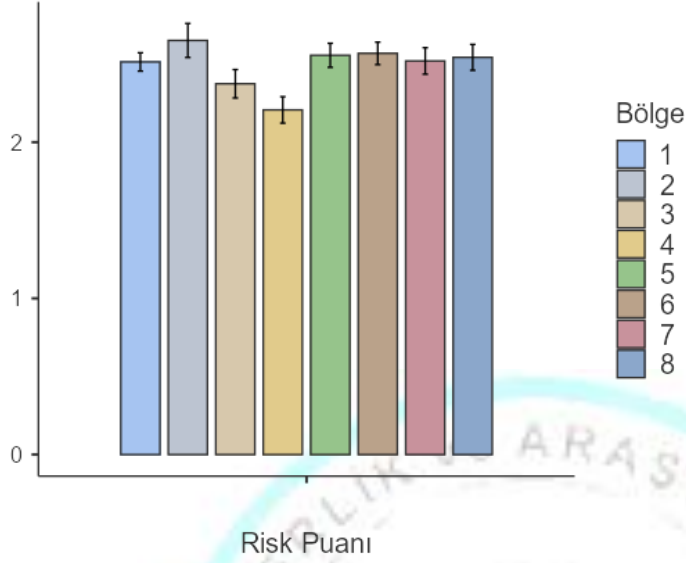
Ortaokul Öğretmenlerine Ait Risk Ölçeği Puanları

Bölge	Risk Puanı	Şiddet	İhmal	İstisna	Bağımlılık	Zorbalık	Kültürel ve Çevresel	İletişim Becerileri Eksikliği	Kişisel Faktör
7	2.52	2.96	2.53	2.00	2.08	2.68	2.22	2.72	3.11
8	2.54	2.88	3.10	1.73	1.48	2.44	1.97	3.30	3.35

Risk Puanı(Ortaokul Öğrencileri)

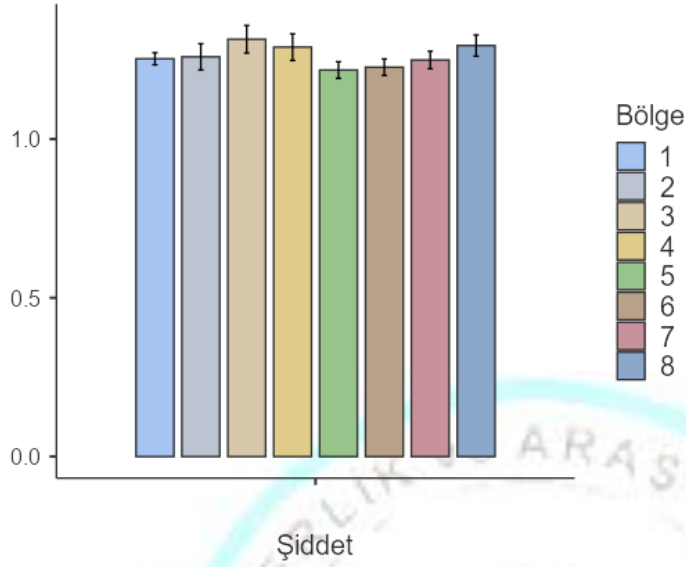
Risk Puanı(Ortaokul Öğretmenleri)

Tablo 3 incelendiğinde ortaokul öğrencilerine ait verilerin risk puanlarına bakıldığında risk puanı en yüksek bölgenin 3. Bölge(Eskibeşevler) olduğu ancak risk puanlarının diğer bölgelerle de oldukça yakın olduğu görülmektedir. Her bir risk faktörüne ayrı ayrı bakıldığında ise 5. Bölge dışında diğer tüm bölgelerde zorbalık risk faktörünün diğer risk faktörlerinden daha fazla risk puanına sahip olduğu görülmüştür.

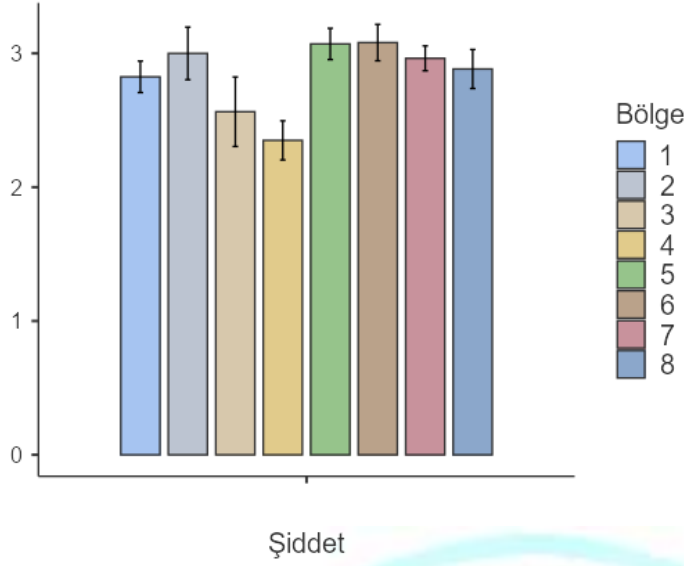
Ortaokul öğretmenlerinin öğrencilerinde gözlemlediği risk durumları incelendiğinde, risk puanı en yüksek çıkan bölgenin 2. Bölge olduğu görülmektedir. 8 bölgenin tamamında ortaokul öğretmenlerinin, öğrencilerinin kişisel faktörler alt boyutu risk puanlarının daha yüksek olduğunu belirttiği tespit edilmiştir. Bu bölgeler arasında kişisel faktörler alt boyutunda en yüksek riskli bölgenin 1. Bölge olduğu tespit edilmiştir. Yine bu bölgeler arasında kişisel faktörler alt boyutunda en az riskli bölgenin 4. Bölge olduğu tespit edilmiştir. Ortaokul öğretmenlerinin öğrencilerinde gözlemlediği en az riskli alt boyutun istismar alt boyutu olduğu tespit edilirken sadece 8. Bölgenin ortaokul öğretmenlerinin öğrencilerinde gördüğü en az riskli durumun bağımlılık olduğu tespit edilmiştir.

Şiddet(Ortaokul Öğrencileri)

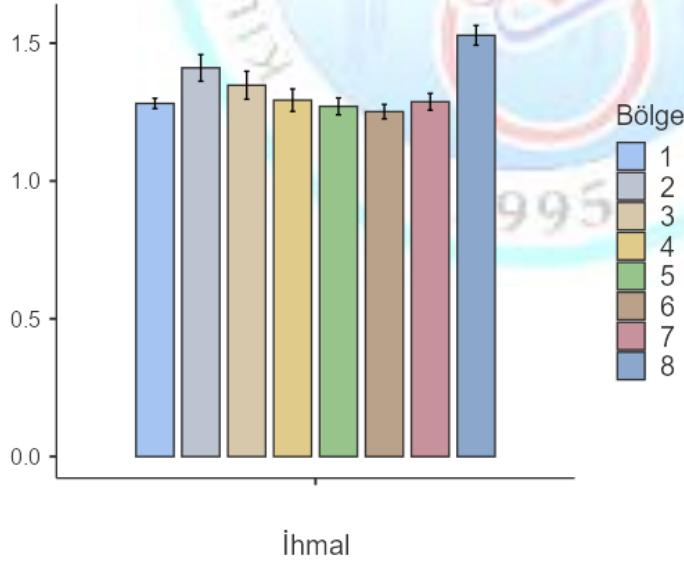
Şiddet risk faktörünün ortaokul öğrencilerinde bölgelere göre oranlamasını gösteren grafik incelendiğinde; risk puanı en yüksek bölgenin 3. Bölge olduğu bu bölgeyi ise 4. ve 8. Bölge'nin takip ettiği görülmektedir.

Şiddet(Ortaokul Öğretmenleri)

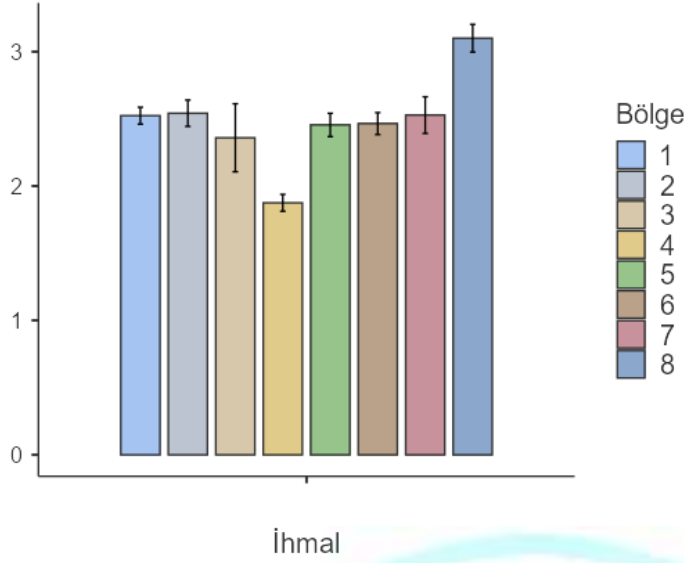
Öğretmenlerin verdikleri risk puanlarının analizini gösteren grafik incelendiğinde ise 6. Bölge'de görev yapan ortaokul öğretmenlerinin diğer bölgelere göre daha yüksek puanlar verdikleri görülmektedir. 5. Bölge'de görev yapan ortaokul öğretmenlerinin şiddet faktörü için verdikleri risk puanı da 6. Bölge'nin puanlarına çok yakın olmakla beraber 2. sıradadır.

İhmal(Ortaokul Öğrencileri)

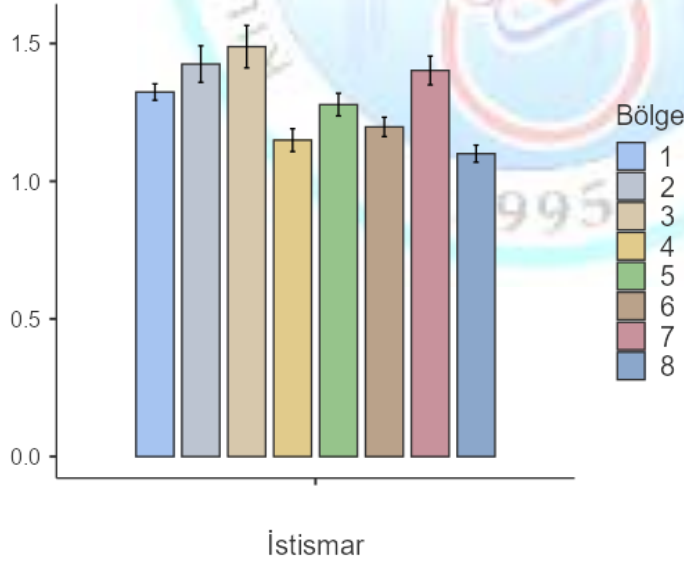
Öğrencilerin ihmal riski için verdikleri puanlar analiz edildiğinde ihmal faktörü açısından en riskli bölgenin **8. Bölge** olduğu görülmektedir.

İhmal(Ortaokul Öğretmenleri)

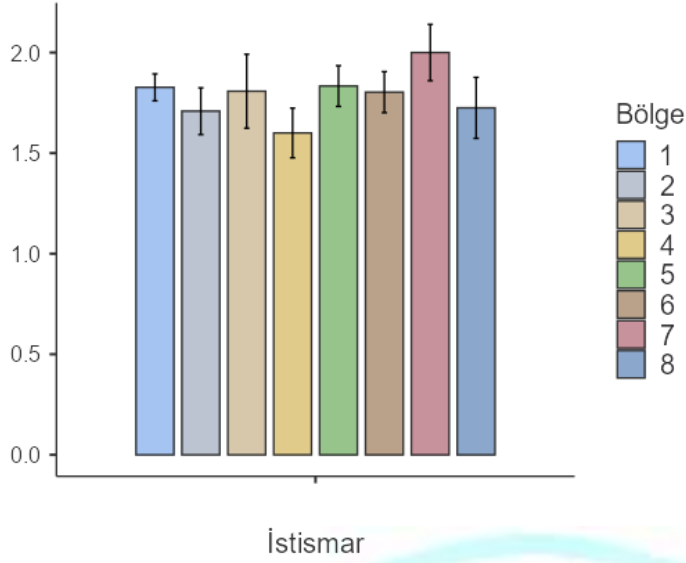
Ortaokul öğretmenlerinin ankete verdikleri cevaplar analiz edildiğinde ise öğrencilerin cevaplarıyla doğru orantılı olarak yine ihmal faktörüne ait risk puanı daha yüksek olan bölgenin **8. Bölge** olduğu görülmektedir. İhmal risk puanı en düşük bölgenin ise 4. Bölge olduğu görülmektedir.

İstismar(Ortaokul Öğrencileri)

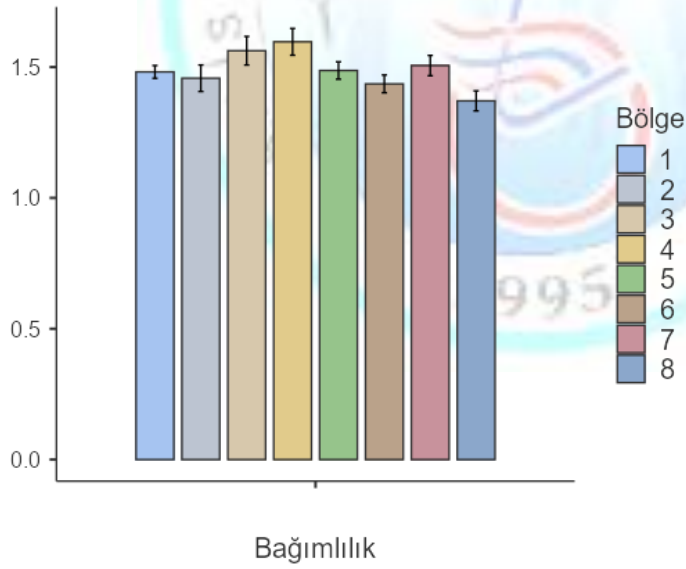
Ortaokul öğrencileri için istismar riski analiz edildiğinde, kendi verdikleri cevaplara göre, risk puanı diğer bölgelerden daha yüksek çıkan bölgenin **3. Bölge** olduğu görülmektedir. Sonrasında ise **2. ve 7. Bölgeler'in** 3. Bölge'yi takip ettiği görülmektedir.

İstismar(Ortaokul Öğretmenleri)

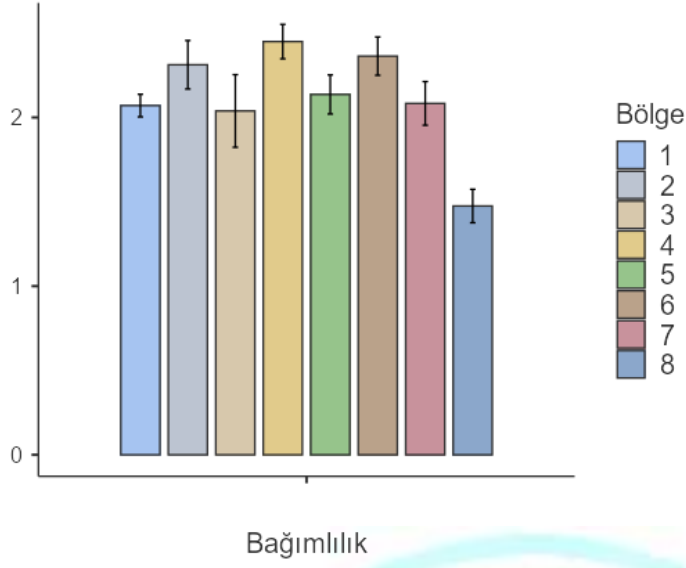
Ortaokul öğretmenlerinin ankete verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde; istismar risk faktörü puanı diğer bölgelerden yüksek çıkan bölgenin **7. Bölge** olduğu görülmektedir.

Bağımlılık(Ortaokul Öğrencileri)

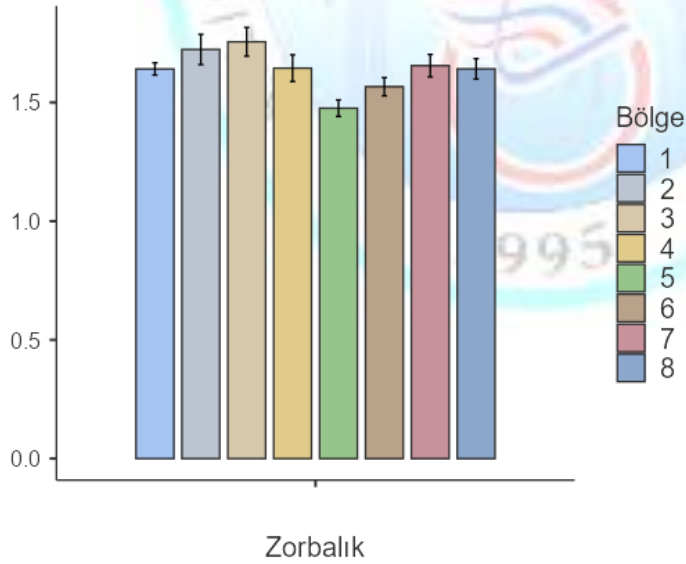
Öğrencilerin **Bağımlılık** faktörü risk puanları analiz edildiğinde bölgelerin risk puanlarının birbirlerine çok yakın olduğu, risk puanı en yüksek bölgenin ise **4. Bölge** olduğu görülmektedir.

Bağımlılık(Ortaokul Öğretmenleri)

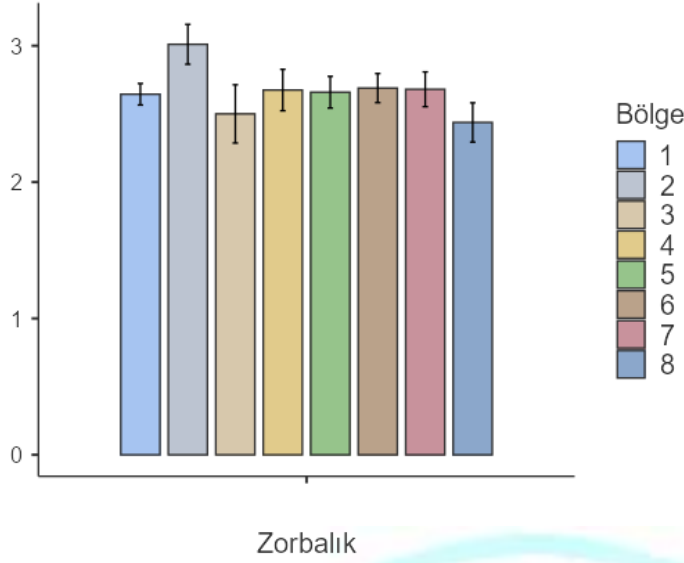
Ortaokul öğretmenlerinin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde ise risk puanlarının öğrencilerin analiz sonuçlarındaki kadar birbirlerine yakın olmadıkları ancak yine risk puanı en yüksek bölgenin **4. Bölge** olduğu görülmektedir.

Zorbalık(Ortaokul Öğrencileri)

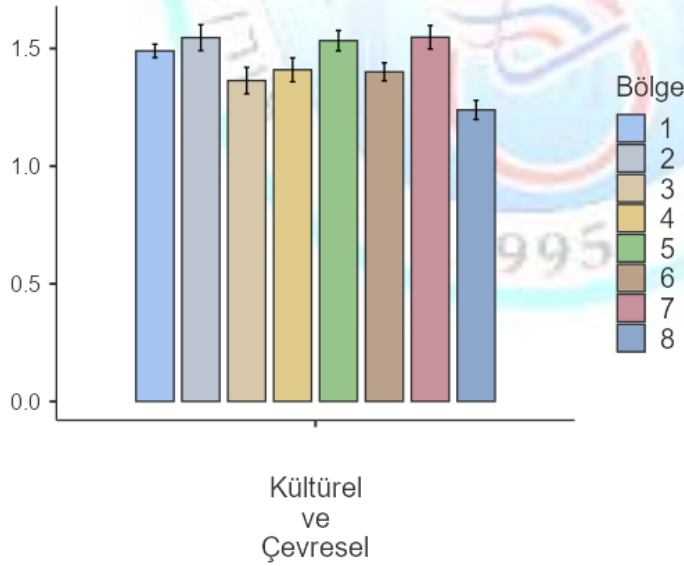
Zorbalık faktörüne ait risk puanları incelendiğinde; risk puanı en yüksek bölgenin **3. Bölge** olduğu görülmektedir. Bununla beraber risk puanı en düşük bölge ise **5. Bölge'dir**.

Zorbalık(Ortaokul Öğretmenleri)

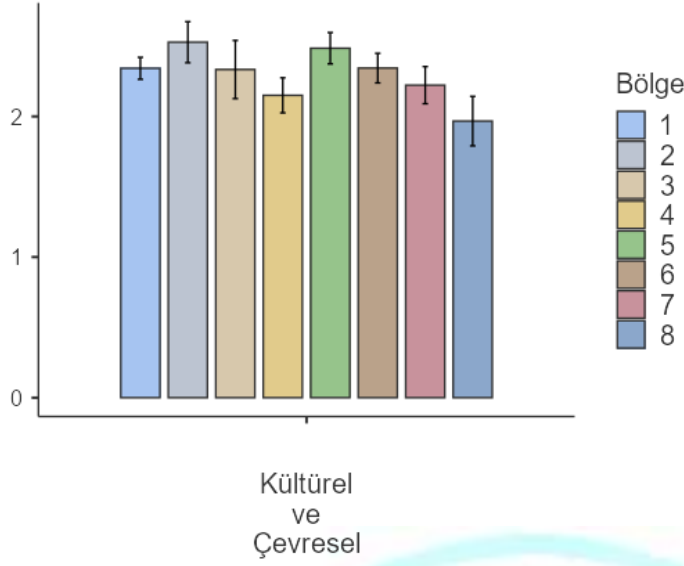
Ortaokul öğretmenlerinin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde; **zorbalık** risk puanı en yüksek olan bölgenin **2. Bölge** olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kalan bölgelerin risk puanlarının birbirlerine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Kültürel ve Çevresel Faktörler(Ortaokul Öğrencileri)

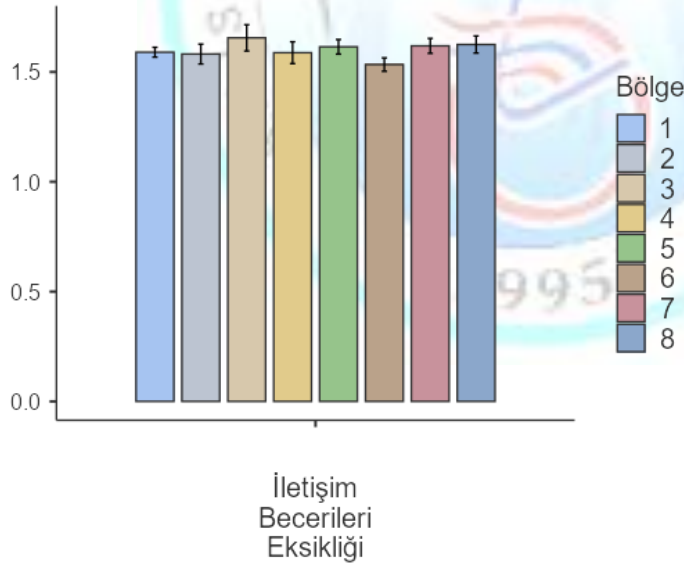
Kültürel ve çevresel risk faktörlerinin puanları incelendiğinde **2. ve 7. Bölge'lerin** risk puanlarının diğer bölgelerden daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Ayrıca 5. Bölge'nin risk puanının da bu iki bölgeye oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Kültürel ve Çevresel Faktörler(Ortaokul Öğretmenleri)

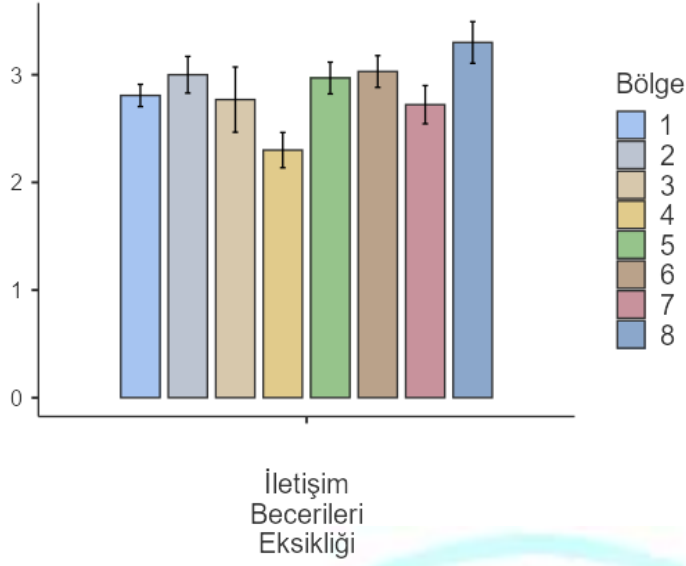
Ortaokul öğretmenlerinin anketlere verdikleri cevaplar analiz edildiğinde ise **kültürel ve çevresel risk faktörleri** için risk puanı en yüksek olan bölgenin **2. Bölge** olduğu ve hemen ardından 5. Bölge geldiği görülmektedir. Bakıldığında; öğrencilerin ve öğretmenlerin anket cevapları büyük ölçüde birbirleriyle doğru orantılı gitmektedir.

İletişim Becerileri Eksikliği(Ortaokul Öğrencileri)

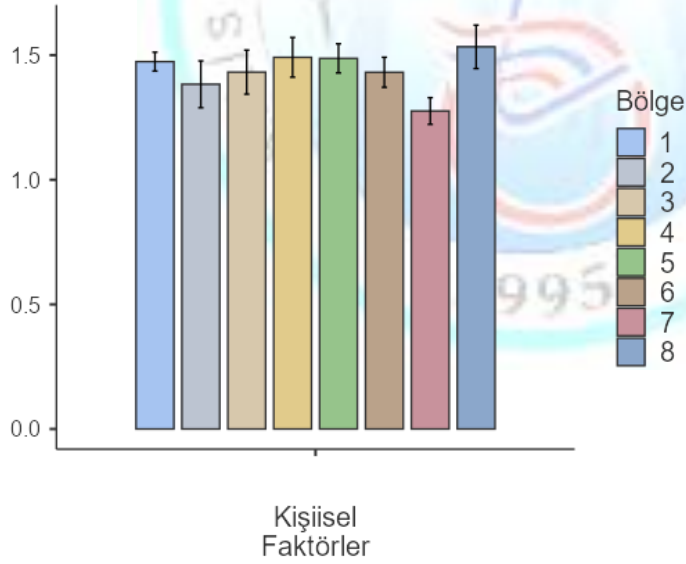
Ortaokul öğrencilerinin anket cevapları analiz edildiğinde; **iletişim becerileri eksikliği** risk puanının bölgelerde birbirlerine çok yakın olduğu, risk puanı diğerlerinden daha yüksek olan bölgenin de **2. Bölge** olduğu görülmektedir.

İletişim Becerileri Eksikliği(Ortaokul Öğretmenleri)

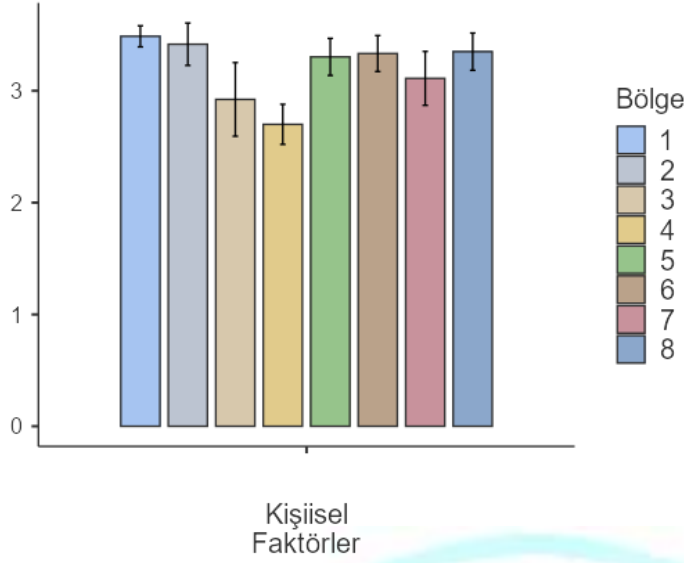
Öğretmenlerin anketlere verdikleri cevaplar analiz edildiğinde *ise iletişim becerileri eksikliği* faktörü için risk puanı en yüksek çıkan bölgenin **8. Bölge** olduğu görülmektedir.

Kişisel Faktörler(Ortaokul Öğrencileri)

Öğrencilerin kişisel risk faktörleri puanlarına baktığımızda; en riskli görünen bölge; **8. Bölge'dir**. Diğer bölgelerin risk puanları arasında ise önemli ölçüde farklar yoktur.

Kişisel Faktörler(Ortaokul Öğretmenleri)

Ortaokul öğretmenlerinin *kişisel risk faktörleri* için verdikleri cevaplar analiz edildiğinde öğrencilerinin bu açıdan daha riskli gören öğretmenlerin **1. Bölge'de** görev yapan öğretmenler olduğu görülmektedir.

Kişisel risk faktörlerinin puanları incelendiğinde öğretmen ve öğrenciler için 1. ve 8. Bölge'nin ilk iki sırada olduğu gözden kaçmamalıdır.

Lise kademesinde risk faktörleri incelenirken fen lisesi, sosyal bilimler lisesi, 2 tane Anadolu lisesi, 2 tane Anadolu imam hatip lisesi, 2 tane mesleki teknik Anadolu lisesi olmak üzere toplamda 8 okula anket uygulanmıştır. Bu anketlerin analizleri yapılırken ise okullar türlerine göre 5 gruba ayrılmış ve analizler bu 5 grup üzerinden yapılmıştır. Lise kademesine ait veri analizlerinin tabloları ve grafikleri aşağıdaki gibidir:

(AL: Anadolu liseleri, MTAL: Mesleki Teknik ve Anadolu Liseleri, AİHL: Anadolu İmam Hatip Liseleri)

Tablo 5

Lise Öğrencilerine Ait Risk Ölçeği Puanları

Okul	Risk Puanı	Şiddet	İhmal	İstismar	Bağımlılık	Zorbalık	Kültürel ve Çevresel	İletişim Becerileri Eksikliği	Kişisel Faktör

\bar{x}

Lise Öğrencilerine Ait Risk Ölçeği Puanları

Okul	Risk Puanı	Şiddet	İhmal	İstis mar	Bağım lılık	Zorb alık	Kültürel ve Çevresel	İletişim Becerileri Eksikliği	Kişisel Faktör
AL	1.43	1.17	1.29	1.06	1.83	1.41	1.47	1.71	1.51
MTAL	1.47	1.23	1,4	1.18	1.68	1.53	1.62	1.63	1,55
Fen lisesi	1.38	1.21	1.22	1.05	1.73	1.38	1.44	1.57	1.74
AİHL	1.46	1.24	1.41	1.16	1.65	1.56	1.50	1.63	1.60
SBL	1.38	1.19	1.24	1.06	1.57	1.48	1.40	1.58	1.67

Tablo 6

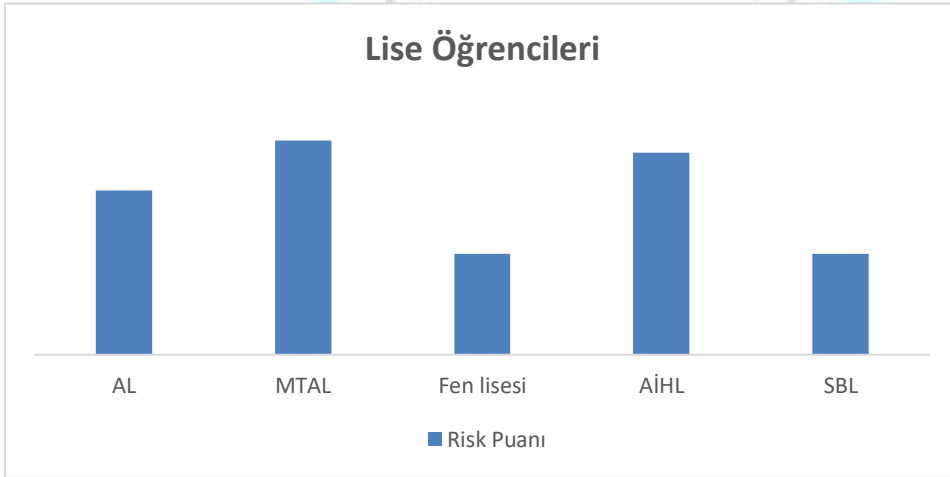
Lise Öğretmenlerine Ait Risk Ölçeği Puanları

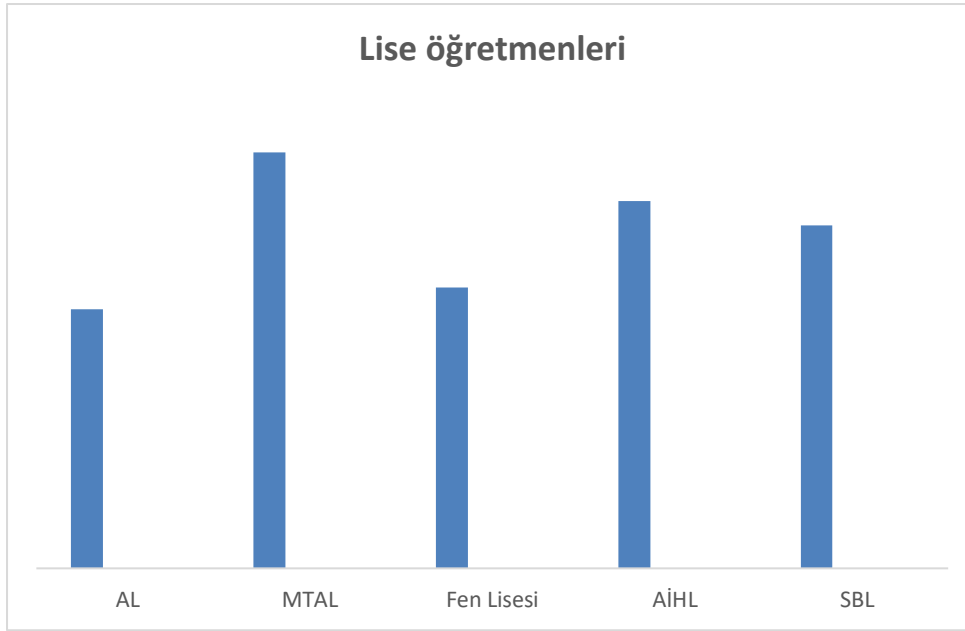
Okul	Risk Puanı	Şiddet	İhmal	İstis mar	Bağım lılık	Zorb alık	Kültürel ve Çevresel	İletişim Becerileri Eksikliği	Kişisel Faktör	
\bar{x}	AL	1.95	2.03	2.01	1.23	2.05	1.98	1.73	2.50	2.50
	MTAL	3.13	3.63	2.96	2.21	2.76	3.38	3.33	3.63	3.16
	fen lisesi	2.11	2.53	2.16	1.55	1.80	2.13	1.80	2.70	2.54
	AİHL	2.76	3.02	2.83	2.03	2.50	2.75	2.72	3.26	3.21

Lise Öğretmenlerine Ait Risk Ölçeği Puanları

Okul	Risk Puanı	Şiddet	İhmal	İstismar	Bağımlılık	Zorbalık	Kültürel ve Çevresel	İletişim Becerileri Eksikliği	Kişisel Faktör
SBL	2.58	2.27	3.43	2.35	2.06	2.34	1.69	3.00	3.18

Risk Puanı

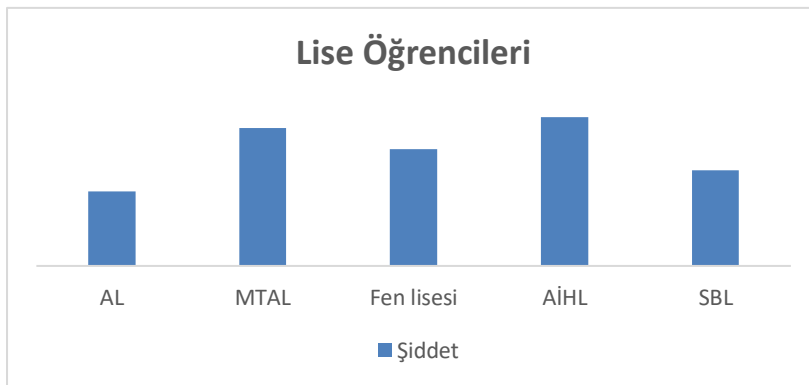

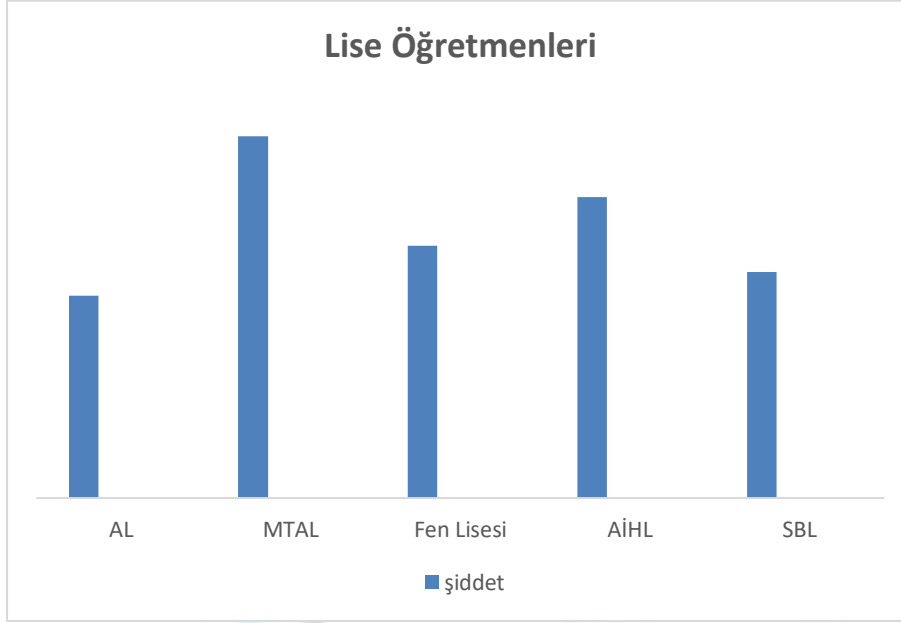
Lise kademesinin risk puanları incelendiğinde; hem öğrenciler hem de öğretmenlerin anket analizlerine göre diğer lise türlerine göre daha fazla risk barındıran okul türünün mesleki ve teknik anadolu liseleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin verdikleri cevaplara bakıldığında anadolu liselerinde bağımlılık; mesleki ve teknik anadolu liselerinde bağımlılık, fen lisesinde kişisel risk faktörleri, anadolu imam hatip liselerinde bağımlılık, sosyal bilimler lisesinde ise kişisel risk faktörlerinin diğer risk faktörlerinden daha yüksek puanlarda olduğu görülmektedir.

Lise kademesinde görev yapan öğretmenlerin kendi okulları için verdikleri anket cevapları analiz edildiğinde ise anadolu liselerinde iletişim becerileri eksikliği ve kişisel risk faktörleri, mesleki ve teknik anadolu liselerinde şiddet ve iletişim becerileri eksikliği, fen lisesinde iletişim becerileri eksikliği, anadolu imam hatip liselerinde iletişim becerileri eksikliği, sosyal bilimler lisesinde ihmal riskinin diğer risk faktörlerinden daha yüksek puanda olduğu yani bu okul türlerinde daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir.

Şiddet

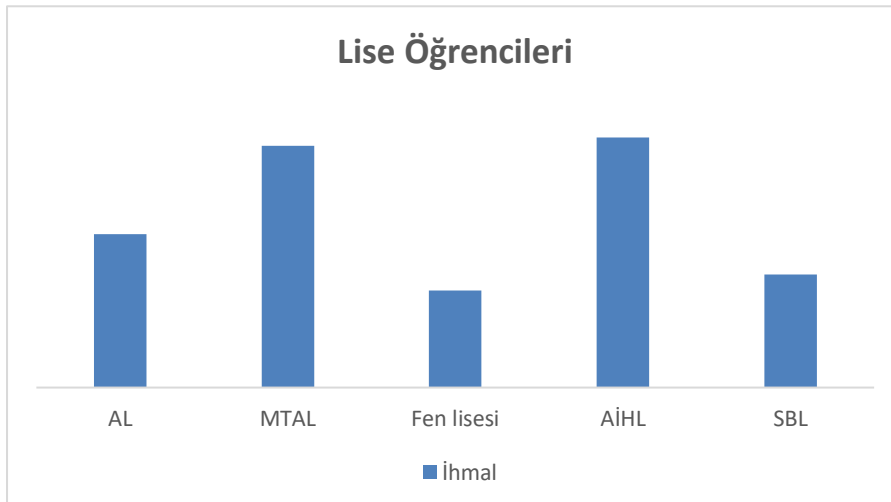

Lise kademesindeki öğrencilerin *şiddet* faktörüne ait risk puanları incelendiğinde risk puanı en yüksek okul türünün *mesleki ve teknik anadolu* liseleri olduğu görülmektedir.

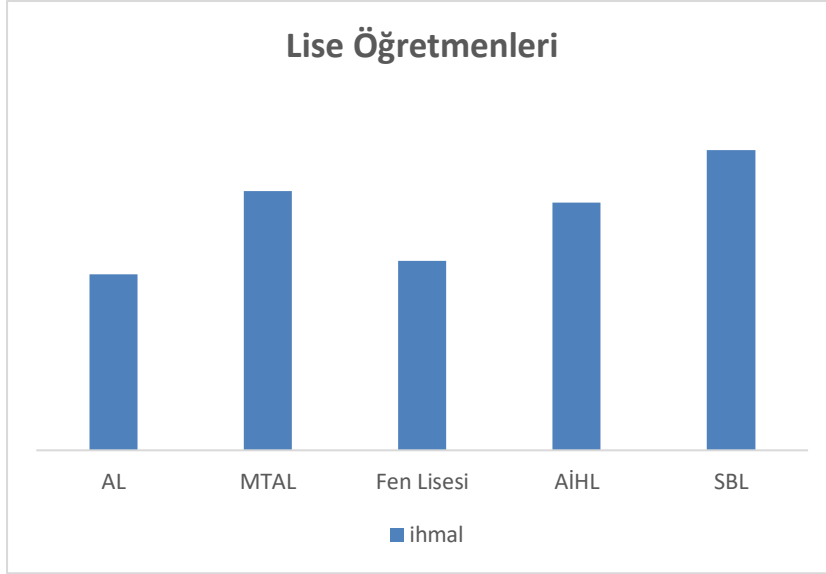

Lise öğretmenlerinin okulları için verdikleri risk puanları analiz edildiğinde *şiddet* faktörüne ait risk puanının en yüksek olduğu okul türünün yine *mesleki ve teknik anadolu liseleri* olduğu gözlenmiştir. Zaten tablo 6 incelendiğinde mesleki ve teknik anadolu liseleri öğretmenlerinin her bir faktör için verdikleri risk puanlarının diğer okul türlerindeki öğretmenlerin verdikleri risk puanlarından genel olarak daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

İhmal

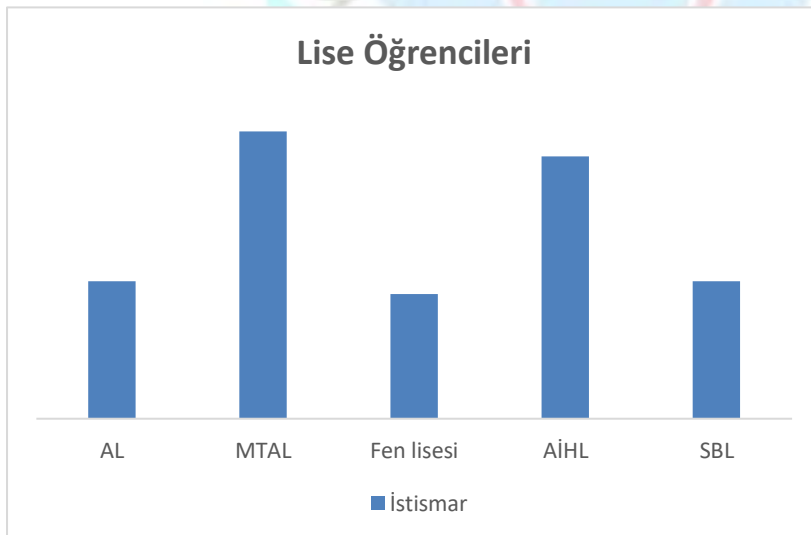

Lise öğrencilerinin *ihmal* faktörüne ait risk puanlarına bakıldığında mesleki ve teknik anadolu liselerinin ve anadolu imam hatip liselerinin risk puanının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu iki lise türünün ihmal faktörüne ait risk puanı birbirlerine her ne kadar yakın olsa da elde edilen sonuçlara göre *anadolu imam hatip liselerinin* risk puanının daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

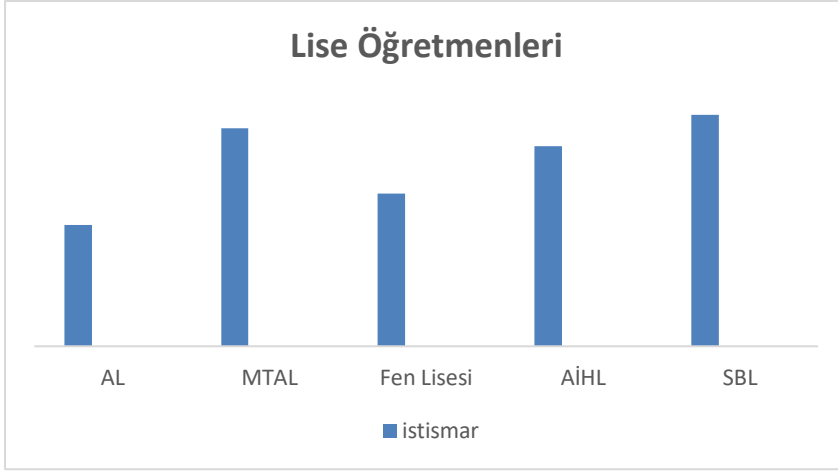

Öğretmenlerin verileri analiz edildiğinde *ihmal* faktörü için verilen puanlara bakınca öğrencilerdeki risk puanı durumunun aksine en yüksek risk puanına sahip okul türünün *sosyal bilimler lisesi* olduğu gözlenmektedir.

İstismar

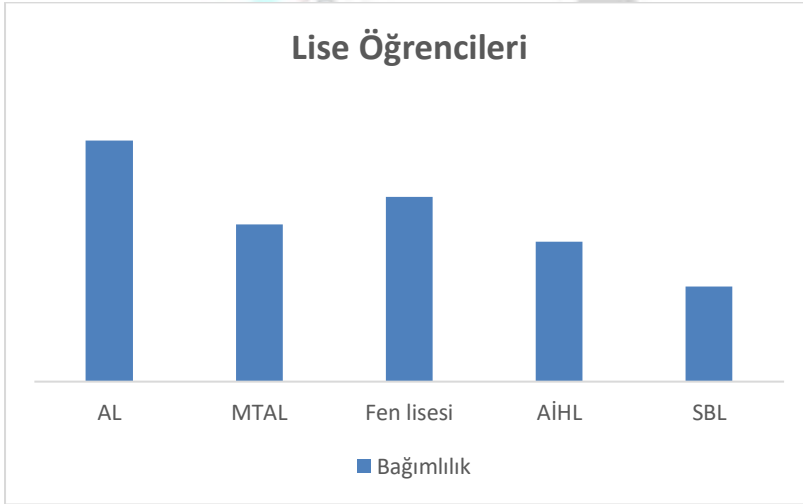

Öğrencilerin risk puanları analiz edildiğinde *istismar* yönünden en fazla risk altında olan okul türünün *mesleki ve teknik anadolu liseleri* olduğu söylenebilir.

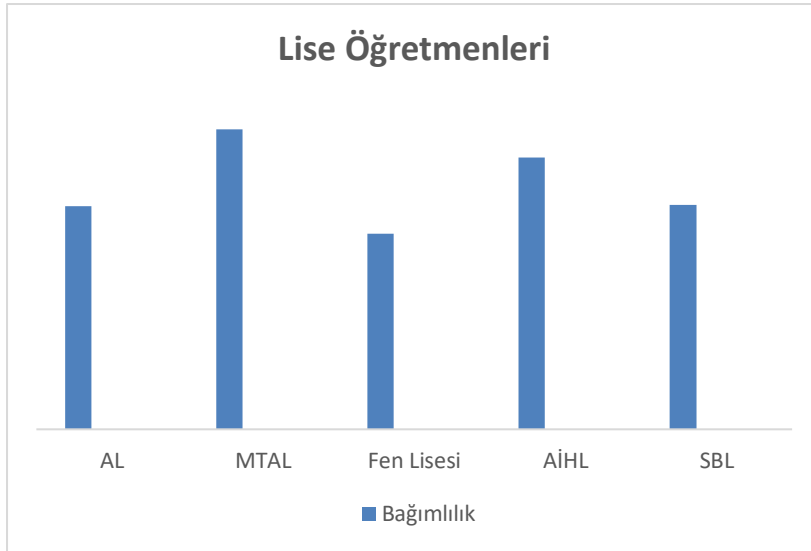

Öğretmenlerin *istismar* faktörüne ait risk puanlarının grafiği incelendiğinde, risk puanı en yüksek okul türünün *sosyal bilimler lisesi* olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin istismar faktörüne ait grafikleri öğrencilere ait grafiklerle karşılaştırıldığında birbirleriyle benzer yönde olmadıkları görülmektedir.

Bağımlılık

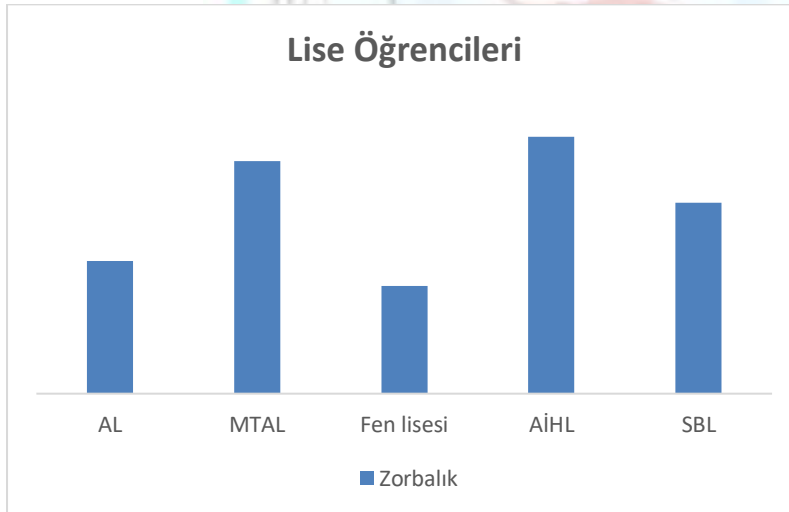

Lise kademesindeki öğrencilerin risk faktörleri analiz edilip puanları incelendiğinde; *bağımlılık* riskiyle karşılaşma ihtimali en yüksek olan okul türünün *anadolu liseleri* olduğu görülmektedir.

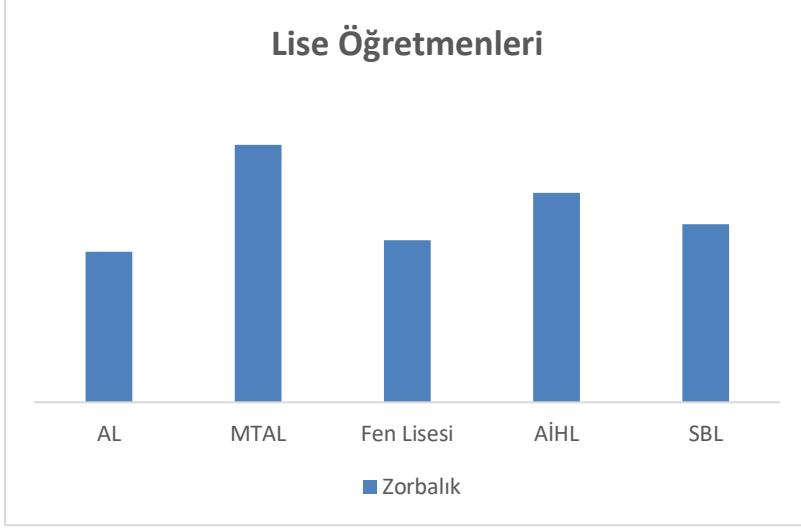

Öğretmenlerin okulları için ankete verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde **bağımlılık** faktörü yönünden diğer okullara göre kendilerinin daha fazla risk altında gören okul türünün **mesleki ve teknik anadolu liseleri** olduğu görülmektedir.

Zorbalık

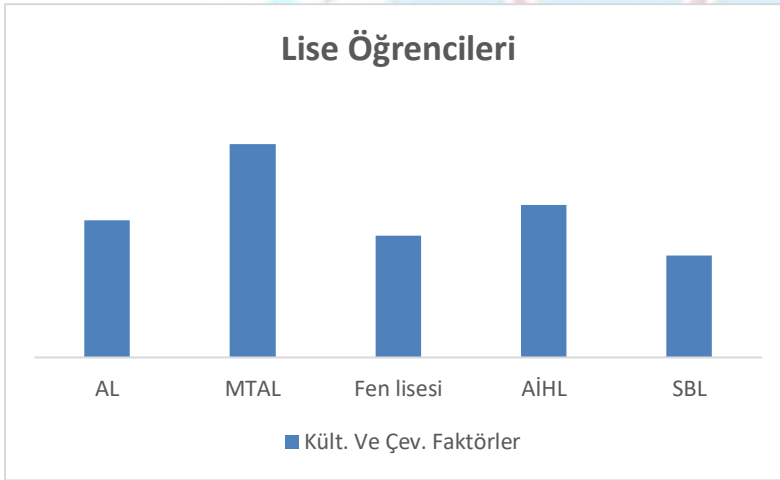

Zorbalık faktörüne ait risk puanları analiz edildiğinde puanı en yüksek olan okul türünün **anadolu imam hatip liseleri** olduğu görülmektedir. Buradan da anadolu imam hatip liselerinde zorbalık riskiyle karşı karşıya kalmış öğrencilerin olması ihtimalinin diğer okul türlerine göre daha yüksek olduğu sonucu çıkarılabilir.

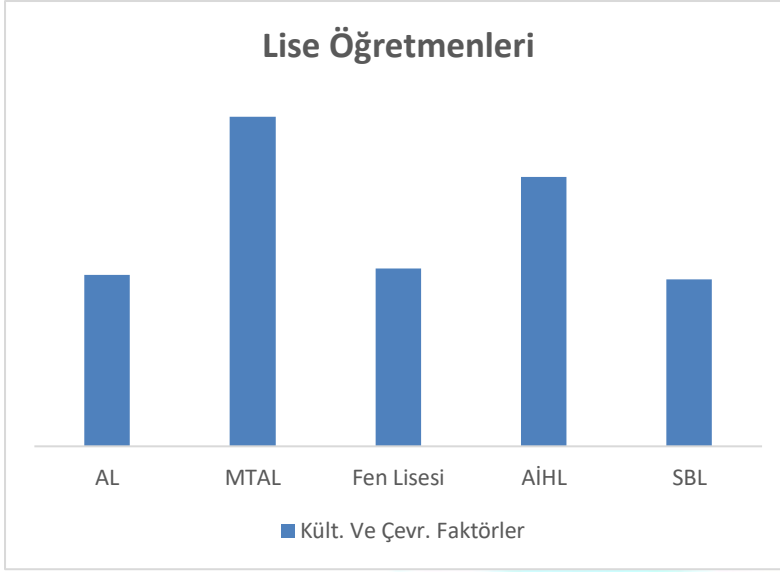

Öğretmenlerin okullarını değerlendirdikleri anketlerin analizine göre ise **zorbalık** faktörüne ait risk puanının en yüksek olduğu okul türünün **mesleki ve teknik anadolu liseleri** olduğu görülmektedir.

Kültürel ve Çevresel Risk Faktörleri

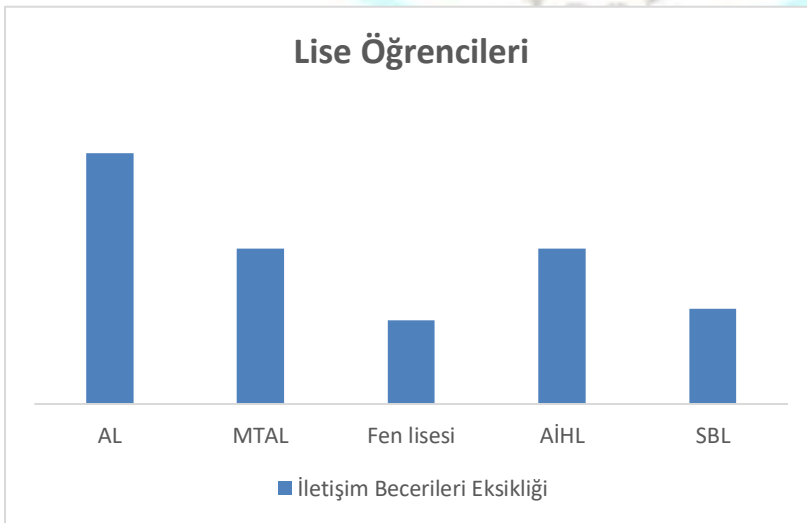

Öğrencilerin anketlere verdiği cevaplar **kültürel ve çevresel risk faktörleri** açısından analiz edildiğinde risk puanı en yüksek çıkan okulların **mesleki ve teknik anadolu liseleri**; risk puanı en düşük çıkan okulun ise sosyal bilimler lisesi olduğu görülmektedir.

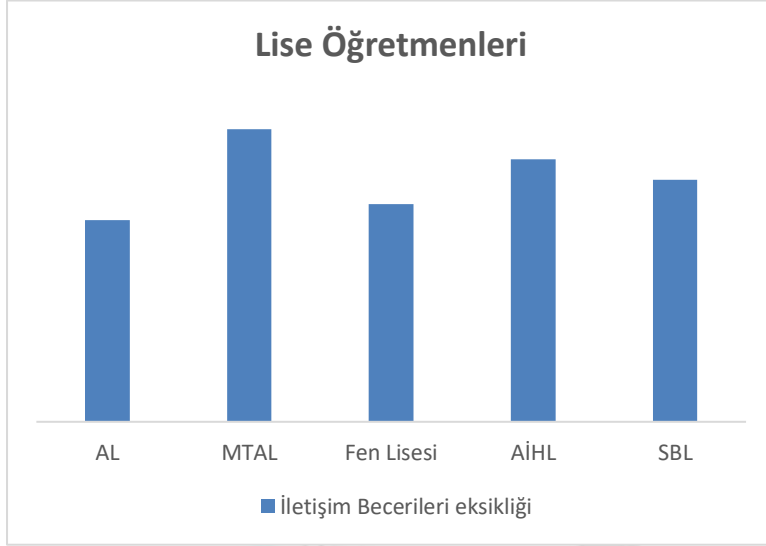

Öğretmenlerin verdikleri cevapların analizinde ise yine öğrencilerde olduğu gibi *kültürel ve çevresel risk faktörleri* açısından en riskli okulun mesleki ve teknik anadolu liseleri olduğu görülmektedir.

İletişim Becerileri Eksikliği

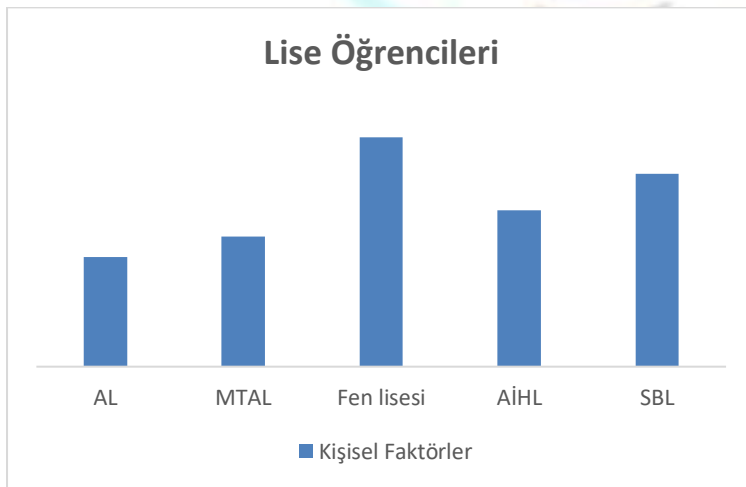

Grafik incelendiğinde; **iletişim becerileri eksikliği** riskinin en yüksek olduğu okulların **anadolu liseleri** olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte verilen puanlara göre bu riskin en düşük olduğu okulun ise fen lisesi olduğu gözlenmektedir.

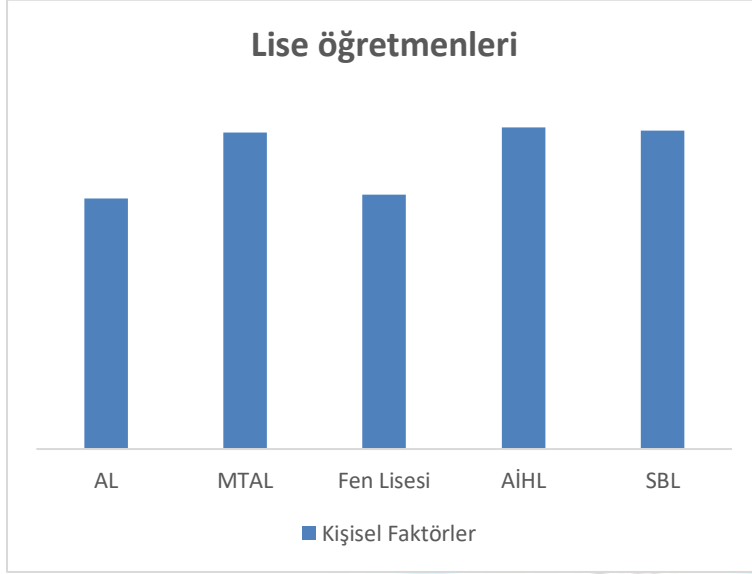

Öğretmenlerin anket cevapları analiz edildiğinde ise **mesleki ve teknik anadolu liselerinde iletişim becerileri eksikliği** faktörüne ait risk puanının diğer bölgelerden yüksek olduğu gözlenmektedir.

Kişisel Faktörler

Verilerin analizinde **fen lisesi** öğrencilerinin diğer lise türlerinden daha yüksek risk puanına sahip olduğu risk faktörünün **kişisel risk faktörleri** olduğu görülmüştür. Kişisel risk faktörleri risk puanı sıralamasında fen lisesini sosyal bilimler lisesi takip etmektedir.

Öğretmenlerden toplanan veriler analiz edildiğinde ise *anadolu imam hatip liselerinin, kişisel risk faktörleri* için, diğer okullardan daha yüksek risk puanına sahip olduğu görülmüştür. Öğrenci verilerinin analiz sonucunda olduğu gibi ikinci sırada ise sosyal bilimler lisesi gelmektedir.

Risk puanlarının bölgelere göre değerlendirilmesi ve analizi yapıldıktan sonra her kademe için risk puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Analizin sonuçları aşağıdaki gibidir:

İlkokul Öğrencilerinin Cinsiyete Göre p puanı

	Grup	N	\bar{x}	t	p
Risk Puanı	erkek	282	1.50	0.5381	0.591
	kız	284	1.49		
Şiddet	erkek	282	1.34	0.7934	0.428
	kız	284	1.32		
İhmal	erkek	282	1.47	0.1189	0.905
	kız	284	1.46		

	Grup	N	\bar{x}	t	p
İstismar	erkek	282	1.48	1.7427	0.082
	kız	284	1.57		
Bağımlılık	erkek	282	1.36	1.9078	0.057
	kız	284	1.31		
Zorbalık	erkek	282	1.53	0.4420	0.659
	kız	284	1.55		
Kültürel ve Çevresel	erkek	282	1.50	1.2651	0.206
	kız	284	1.45		
İletişim Becerileri Eksikliği	erkek	282	1.87	0.0876	0.930
	kız	284	1.87		

İlkokul öğrencilerinin cinsiyete göre p puanları incelediğinde, alt boyutların hiçbiriyle aralarında anlamlı farklılık bulunamamıştır. ($p>0,05$) Bu durumda ilkokul öğrencileri için risk faktörlerinin varlığında cinsiyete göre bir farklılık yoktur denilebilir.

Ortaokul Öğrencilerinin Cinsiyete Göre p puanı

	Grup	n	\bar{x}	t	p
Kişisel Faktörler	erkek	313	1.54	3.592	0,001
	kız	436	1.38		
İletişim Becerileri Eksikliği	erkek	313	1.59	0.366	0.714
	kız	436	1.60		
Kültürel ve Çevresel	erkek	313	1.48	0.979	0.328
	kız	436	1.45		
Zorbalık	erkek	313	1.56	3.135	0.002
	kız	436	1.66		

	Grup	n	\bar{x}	t	p
Bağımlılık	erkek	313	1.54	3.723	0.001
	kız	436	1.44		
İstismar	erkek	313	1.34	2.303	0.022
	kız	436	1.26		
Risk Puanı	erkek	313	1.43	0.665	0.506
	kız	436	1.42		
Şiddet	erkek	313	1.25	0.107	0.915
	kız	436	1.25		
İhmal	erkek	313	1.30	0.436	0.663
	kız	436	1.31		

Ortaokul öğrencilerinin cinsiyete göre p puanları incelendiğinde kişisel faktörler, zorbalık ve bağımlılık ve istismar alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Lise Öğrencilerinin Cinsiyete Göre p puanı

	Grup	n	\bar{x}	t	p
Risk Puanı	erkek	195	1.46	2.478	0.014
	kız	209	1.42		
Bağımlılık	erkek	195	1.79	4.136	0.001
	kız	209	1.63		
Zorbalık	erkek	195	1.48	0.199	0.842
	kız	209	1.49		
Kültürel ve Çevresel	erkek	195	1.59	4.020	0.001
	kız	209	1.42		
İletişim Becerileri Eksikliği	erkek	195	1.68	2.089	0.037
	kız	209	1.61		
Kişisel Faktörler	erkek	195	1.59	0.118	0.906
	kız	209	1.60		
Şiddet	erkek	195	1.22	0.734	0.464
	kız	209	1.20		
İhmal	erkek	195	1.33	0.361	0.718

	Grup	n	\bar{x}	t	p
İstismar	kız	209	1.34		
	erkek	195	1.14	1.652	0.099
	kız	209	1.09		

Lise öğrencilerinin cinsiyete göre p puanları incelendiğinde kültürel ve çevresel, bağımlılık, ve iletişim becerileri eksikliği alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir. Lise öğrencilerinin bu risk faktörleri ile karşılama ihtimalleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Daha sonra her kademe için ebeveyn kaybı yaşamış olan öğrencilerin risk puanlarının ebeveyn kaybı yaşamamış bireylere göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır:

İlkokul Öğrencilerinin Ebeveyn Kaybı Durumuna Göre p puanı

	Grup	n	\bar{x}	t	p
Risk Puanı	kayıp var	30	1.48	0.5736	0.566
	kayıp yok	536	1.50		
Siddet	kayıp var	30	1.31	0.4319	0.666
	kayıp yok	536	1.33		
ihmal	kayıp var	30	1.58	1.2355	0.217
	kayıp yok	536	1.46		
İstismar	kayıp var	30	1.53	0.0941	0.925
	kayıp yok	536	1.52		
Bağımlılık	kayıp var	30	1.21	2.0749	0.038
	kayıp yok	536	1.34		
Zorbalık	kayıp var	30	1.51	0.3888	0.698
	kayıp yok	536	1.54		
Kültürel ve Çevresel	kayıp var	30	1.32	1.9682	0.050
	kayıp yok	536	1.48		
İletişim Becerileri Eksikliği	kayıp var	30	1.84	0.5008	0.617
	kayıp yok	536	1.87		

İlkokul öğrencilerinden anne ve babalarından en az birinin kaybını yaşamış öğrencilerin p puanları incelendiğinde bu öğrencilerin bağımlılık faktörü için ebeveyn kaybı yaşayan ve yaşamayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Buradan hareketle ebeveyn kaybı yaşayan öğrencilerin ebeveyn kaybı yaşamayanlara göre bağımlılık riskiyle karşılaşma ihtimallerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Ortaokul Öğrencilerinin Ebeveyn Kaybı Durumuna Göre p puanı

	Grup	n	\bar{x}	t	p
Risk Puanı	kayıp var	40	1.49	2.282	0.023
	kayıp yok	709	1.42		
Şiddet	kayıp var	40	1.28	0.696	0.487
	kayıp yok	709	1.25		
İhmal	kayıp var	40	1.44	2.715	0.007
	kayıp yok	709	1.30		
İstismar	kayıp var	40	1.38	1.235	0.217
	kayıp yok	709	1.29		
Bağımlılık	kayıp var	40	1.49	0.105	0.916
	kayıp yok	709	1.48		
Zorbalık	kayıp var	40	1.69	1.210	0.227
	kayıp yok	709	1.61		
Kültürel ve Çevresel	kayıp var	40	1.53	1.116	0.265
	kayıp yok	709	1.46		
İletişim Becerileri Eksikliği	kayıp var	40	1.66	1.303	0.193
	kayıp yok	709	1.59		
Kişisel Faktörler	kayıp var	40	1.48	0.329	0.742
	kayıp yok	709	1.44		

Ortaokul öğrencilerinden anne ve babalarından en az birinin kaybını yaşamış öğrencilerin p puanları incelendiğinde ve alt boyutlar ile aralarındaki ilişkiye bakıldığında, ihmal alt boyutunda ebeveyn kaybı yaşamış öğrencilerin herhangi bir kayıp yaşamamış öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Lise Öğrencilerinin Ebeveyn Kaybı Durumuna Göre p puanı

	Grup	n	\bar{x}	t	p
Risk Puanı	kayıp var	23	1.40	0.8963	0.371
	kayıp yok	381	1.44		
Şiddet	kayıp var	23	1.17	0.7634	0.446
	kayıp yok	381	1.21		
İhmal	kayıp var	23	1.34	0.0791	0.937
	kayıp yok	381	1.33		
İstismar	kayıp var	23	1.17	0.8651	0.387
	kayıp yok	381	1.11		
Bağımlılık	kayıp var	23	1.57	1.7746	0.077
	kayıp yok	381	1.71		
Zorbalık	kayıp var	23	1.40	1.1335	0.258
	kayıp yok	381	1.49		
Kültürel ve Çevresel	kayıp var	23	1.41	1.0879	0.277
	kayıp yok	381	1.51		
İletişim Becerileri Eksikliği	kayıp var	23	1.70	0.9038	0.367
	kayıp yok	381	1.64		
Kişisel Faktörler	kayıp var	23	1.35	1.8360	0.067
	kayıp yok	381	1.61		

Lise öğrencilerinden anne ve babalarından en az birinin kaybını yaşamış öğrencilerin p puanları incelendiğinde ve alt boyutlara bakıldığında ebeveyn kaybı yaşamamış öğrencilerle aralarında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Sonrasında öğrencilerin aile yapıları incelenmiş ve parçalanmış aile yapısına sahip olan bireyler ile anne babası birlikte olan bireylerin risk durumları analiz edilmiştir:

İlkokul Öğrencilerinin Aile Yapılarına Göre p puanı

	Grup	n	\bar{x}	t	p
Risk Puanı	ayrı	42	1.52	0.5157	0.606
	beraber	524	1.50		
Siddet	ayrı	42	1.29	0.9880	0.324
	beraber	524	1.33		
İhmal	ayrı	42	1.54	0.9708	0.332

İlkokul Öğrencilerinin Aile Yapılarına Göre p puanı

	Grup	n	\bar{x}	t	p
İstismar	beraber	524	1.46		
	ayrı	42	1.65	1.5580	0.120
Bağımlılık	beraber	524	1.51		
	ayrı	42	1.32	0.3559	0.722
Zorbalık	beraber	524	1.33		
	ayrı	42	1.54	0.0238	0.981
Kültürel ve Çevresel	beraber	524	1.54		
	ayrı	42	1.48	0.0605	0.952
İletişim Becerileri Eksikliği	beraber	524	1.47		
	ayrı	42	1.90	0.4439	0.657
	beraber	524	1.87		

İlkokul öğrencileri için risk faktörlerine bakıldığında anne babası ayrı yaşayan ya da beraber yaşayan öğrencilerin risk puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p > 0,05$).

Ortaokul Öğrencilerinin Aile Yapılarına Göre p puanı

	Grup	n	\bar{x}	t	p
Risk Puanı	ayrı	79	1.48	2.837	0.005
	beraber	670	1.42		
Şiddet	ayrı	79	1.29	1.126	0.260
	beraber	670	1.25		
İhmal	ayrı	79	1.41	3.150	0.002
	beraber	670	1.30		
İstismar	ayrı	79	1.32	0.657	0.512
	beraber	670	1.29		
Bağımlılık	ayrı	79	1.51	0.642	0.521
	beraber	670	1.48		
Zorbalık	ayrı	79	1.66	1.067	0.286
	beraber	670	1.61		
Kültürel ve Çevresel	ayrı	79	1.49	0.739	0.460
	beraber	670	1.46		

Ortaokul Öğrencilerinin Aile Yapılarına Göre p puanı

	Grup	n	\bar{x}	t	p
İletişim Becerileri Eksikliği	ayrı	79	1.69	2.596	0.010
	beraber	670	1.58		
Kişisel Faktörler	ayrı	79	1.43	0.223	0.824
	beraber	670	1.45		

Ortaokul öğrencilerinin aile yapılarına göre p puanları incelendiğinde ihmal ve iletişim becerileri eksikliği boyutlarında ebeveynleri ayrı yaşayan öğrenciler ile birlikte yaşayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynleri ayrı yaşayan öğrencilerin birlikte yaşayan öğrencilere göre ihmal ve iletişim becerileri eksikliği riskleriyle karşılaşma ihtimallerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Lise Öğrencilerinin Aile Yapılarına Göre p puanı

	Grup	n	\bar{x}	t	p
Risk Puanı	ayrı	47	1.49	2.085	0.058
	beraber	357	1.43		
Şiddet	ayrı	47	1.29	2.235	0.026
	beraber	357	1.20		
İhmal	ayrı	47	1.38	1.141	0.255
	beraber	357	1.33		
İstismar	ayrı	47	1.15	0.735	0.463
	beraber	357	1.11		
Bağımlılık	ayrı	47	1.73	0.533	0.595
	beraber	357	1.70		
Zorbalık	ayrı	47	1.55	1.429	0.154
	beraber	357	1.47		
Kültürel ve Çevresel	ayrı	47	1.48	0.357	0.722
	beraber	357	1.51		
İletişim Becerileri Eksikliği	ayrı	47	1.73	1.871	0.062
	beraber	357	1.63		

	Grup	n	\bar{x}	t	p
Kişisel Faktörler	ayrı	47	1.77	1.802	0.072
	beraber	357	1.58		

Lise öğrencilerinin aile yapılarına göre p puanları incelendiğinde şiddet faktörünün ebeveyni ayrı yaşayanlar ve birlikte yaşayanlar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığını söylemek mümkündür.

ÖNERİLER

Okullardaki risk faktörlerinin en az düzeye indirgenebilmesi için öncelikle okuldaki öğrenciler yakından tanınmalıdır. Kişilik özellikleri, aile yapısı, sosyoekonomik durumu, imkan ve olanakları gibi konularda yeterince bilgiye sahip olunmalıdır. Olası risk durumlarının ortaya çıkmaması için önleyici çalışmalar yapılmasına özen gösterilmelidir.

Bunun yanında okul iklimi, okulda hakim olan kültürel ve çevresel yapı da risk faktörlerinin açığa çıkmasında son derece etkilidir. Bu yüzden okul ortamı risk faktörlerinin açığa çıkmasını engelleyecek şekilde düzenlenmeli, bu konuda da önleyici ve iyileştirici çalışmalar yapılmalıdır.

Okulda okul psikolojik danışmanları ve sınıf rehber öğretmenlerinin işbirliği ile akran zorbalığı, öfke kontrolü, arkadaş ilişkileri ile ilgili eğitimler düzenlenmelidir. Öğrencilerle iletişim kurma becerileri, değerler eğitimi kapsamında çalışmalar yapılmalıdır. Zorbalık, şiddet gibi olumsuz durumlara maruz kalan öğrencilerle okul psikolojik danışmanı tarafından gerekli görüşmeler yapılmalıdır. Aynı zamanda bu duruma neden olan faktörler araştırılıp bu konuda gerekli eğitimler düzenlenmelidir. Okul psikolojik danışmanları, gerek duydukları takdirde okul personeline etkili sınıf yönetimi konusunda eğitimler düzenleyebilir. Öğretmenlerin, öğrencileri dinlemek ve onlara yardım etmek konusunda her zaman ulaşılabilir olduğu öğrencilere aktarılmalıdır. Zorbalık, şiddet gibi durumlar için öğretmenler okulun bu tür durumlarla ilgili politikalarını belirleyip uygulamalıdır. Öğretmenler, öğrenciler arasındaki iletişim bakımından olumlu model olmalıdır.

Okul psikolojik danışmanı ve sınıf rehber öğretmenleriyle işbirliği içinde çalışarak çocuklara ‘Mahremiyet Eğitimi’ vermelidir. Bir istismar vakası ile karşılaşıldığında ise ilgili birimlere haber verilmelidir. Sonrasında okul psikolojik danışmanı öğrenci ile ilgili gerekli psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerini yürütmelidir.

Bağımlılıkların önlenmesi adına ise; okullarda gerekli eğitimler verilmelidir. Teknolojinin doğru kullanılması, madde bağımlılıklarının önlenmesi amacıyla öğrenci ve veli eğitimleri düzenlenebilir. Velilere çocuklarının teknoloji bağımlılıklarını önlemek amacıyla neler yapabilecekleri konusunda bilgi verilebilir. Örneğin tütün bağımlılığına yönelik eğitimlerde tütün kullanımının bireyin yaşamını sağlık, ekonomik, sosyal yönlerden etkilediği, bağımlılığın ömür boyu sürdüğü, sağlıklı bir yaşamın nasıl korunacağı, sorunları çözmek için hangi baş etme yöntemleri kullanılacağı anlatılmalıdır. Nasihat vermek yerine bilgi içerikli konuşmalar yapılmalı, bu konuşmalar tüm sınıfa yönelik olmalıdır. İnternet ya da sosyal medya kullanımı konusunda sınır koymaları gerektiği, sosyal medyada zaman geçirmeye alternatif olarak aile içi oyunlar oynanabileceği, çocuklarının internet kullanımını kontrol etmeleri gerektiği velilere aktarılmalıdır. Gerekli görülen durumlarda Yeşilay, vb. kurumlarla işbirliğine de gidilebilir.

Teknolojinin gereğinden fazla kullanımının yol açacağı olumsuz durumlar ile ilgili çocuklar bilgilendirilebilir.

Çocukların internet kullanımına alternatif olarak vakit geçirebilecekleri sosyal, sanatsal, sportif faaliyetlere yönlendirilmeleri sağlanabilir.

Öğrencinin ailesini ve yaşadığı ortamı da yakından tanımak adına ev ziyaretleri düzenlenebilir. Böylelikle çocuğun içinde bulunduğu mevcut durum ya da yaşadığı problemler hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olunabilir. Çocuğun evde şiddet gördüğünün, tespit edilmesi durumunda gerekli merciiilere bildirim yapılmalıdır. Okul psikolojik danışmanı tarafından aile içi etkili iletişim konularında önleyici ya da krize müdahale amaçlı seminerler, psikoeğitim programları düzenlenebilir. Şiddete maruz kalan öğrenciyle de psikolojik destek amacıyla gerekli tüm çalışmalar yürütülmelidir.

Çocuğun herhangi bir işte çalıştığı tespit edildiğinde yine ilgili merciiilere bildirilmesi sağlanmalıdır. Aileler çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hakları ile ilgili bilgilendirilmelidir. Ailenin sosyoekonomik durumunun düşük olduğu tespit edildiğinde gerekli yardım kuruluşlarına yönlendirilmesi sağlanabilir. Çocuk sokakta yaşamaya itilmiş

ise ailelere yönelik sağlık, beslenme, barınma yardımları birbirlerini tamamlayacak şekilde koordine edilmelidir. Yapılan müdahalelerin işlevselliği izlenmelidir.

Öğrencilerin üst öğrenim kurumlarına yerleşirken doğru tercihler yapabilmeleri adına sınıf rehber öğretmenleri ve okul psikolojik danışmanları öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerini sağlayacak çalışmalar yapmalıdır. Okul kademeleri ve üst öğrenim kurumları hakkında öğrencilere ve velilere gereken bilgiler aktarılmalıdır. Ailelerle de bu süreçlerde gerekli çalışmalar yapılmalı rehberlik faaliyetleri yürütülmelidir. Çocuğuyla bu süreçte yakından ilgilenmesi gerektiği, çocuğunun potansiyelinin ilgilerinin, isteklerinin farkında olması gerektiği, yaşıamın her alanında olduğu gibi üst öğrenim kurumuna yerleşmesi sırasında da çocuğunun yanında olduğunu çocuğuna hissettirmesi gerektiği vurgulanmalıdır.

Öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun olarak onları ilgilendiren ve risk durumu oluşturabilecek her türlü konuda ailelere de hassasiyetle yaklaşılmalıdır. Önleyici faaliyet olarak aile eğitimlerine önem verilmelidir. Ailelerle çalışmaya yönelik projeler de geliştirilebilir. Çocuklarının gelişim özelliklerine uygun biçimde çocuğa yaklaşan velilerin gerekli sorumluluklarını yerine getirip muhtemel bazı risk faktörlerinin oluşmasını da engelleyeceği öngörülmektedir.

EKLER

Ek1:İlkokul öğrencileri için hazırlanan risk faktörleri belirleme anketi

Sevgili Öğrenciler, bu anketin amacı çevrenizde karşılaşılabileceğiniz risk içeren eylemleri belirleyerek **KİLİS** ilinde önlemeye yönelik çalışmalar yapmaktır. Anket uygulanırken **herhangi bir şekilde adınızı ve soyadınızı belirtmeyiniz.**

Ankete vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Anketteki soruları lütfen dikkatlice okuyunuz ve cevaplarınızı sorunun karşısındaki kutunun içine çarpı (X) işareti ile işaretleyiniz. Bütün sorulara cevap veriniz.

Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için anket içerisindeki soruları içtenlikle işaretlemeniz **önemlidir.**

Okulun Adı:					
Sınıfı:					
Cinsiyet:		Erkek:		Kız:	
Kronik bir rahatsızlığınız var mı?		Evet		Hayır	
Nerede ve kiminle yaşıyorsunuz?					
Ailemle		Akrabalarımle		Arkadaşlarımla	
Anne ve babanız hayatta mı?					
Anne Hayatta		Baba Hayatta		Anne Hayatta Değil	
Anne ve babanız beraber mi yaşıyorlar?					
Beraber Yaşıyorlar				Ayrı Yaşıyorlar	
Yaşadığınız evde kronik rahatsızlığı olan birisi/birileri var mı?					
Evet				Hayır	

Sıra No	SORULAR	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
1	Evde dayak yiyorum.			
2	Evde bana küfredeler, kötü davranırlar.			
3	Para kazanmak için çalışmak zorundayım.			
4	Ailem okul ihtiyaçlarımı karşılar.			
5	Ailem yemek, giyinme, ısınma vb. ihtiyaçlarımı karşılar.			
6	Problemlerimi aileme anlatabilirim.			
7	Hasta olduğumda ailem beni doktora götürür.			
8	Aile bireylerim tarafından bana dokunulduğunda kötü hissederim.			
9	Ailem okulda günümün nasıl geçtiğini merak eder ve sorar.			
10	Ailem bana harçlık verir.			
11	İyi dokunuş ve kötü dokunuşun ne anlama geldiğini (özel bölgelerimi) bilirim kişisel alanımı korurum.			
12	Aile bireyleriyle birlikte ortak etkinlikler yaparız. (sinema, gezi, piknik vb.)			
13	Yaşadığım evde sıklıkla alkol kullanılır.			
14	Evde aile büyükleri kavga eder.			
15	Okulda öğretmenlerden dayak yerim.			
16	Okulda öğretmenlerim bana hakaret ederler veya beni aşağılarlar.			
17	Arkadaşlarım bana kötü davranırlar ve beni dışlarlar.			
18	Arkadaş grubumla veya yalnız olarak okuldan kaçırım.			
19	Ailemin haberi olmadan okula gitmediğim günler olur.			
20	Sosyal medya kullanırım. (Facebook, instagram, twitter vb.)			
21	Bir problemim olduğunda öğretmenlerim bana yardımcı olur.			
22	Arkadaşlarım sigara içer.			
23	Okulda kavga, izinsiz eşya alma gibi kötü davranışlar meydana gelir.			
24	Evde başıma kötü bir şey geleceğinden korkarım.			
25	Okulda başıma kötü bir şey geleceğinden korkarım.			
26	Yabancı uyruklu öğrencilerle arkadaşlık kurmakta zorlanırım.			
27	Okulda arkadaşlarımın farklı dillerde konuşması beni rahatsız eder.			
28	Günde 2 saat veya daha fazla telefon, bilgisayar veya televizyon ile zaman geçiririm.			

Ek2:Ortaokul öğrencileri için hazırlanan risk faktörleri belirleme anketi

Sevgili Öğrenciler, bu anketin amacı çevrenizde karşılaşılabileceğiniz risk içeren eylemleri belirleyerek **KİLİS** ilinde önlemeye yönelik çalışmalar yapmaktır. Anket uygulanırken **herhangi bir şekilde adınızı ve soyadınızı belirtmeyiniz.**

Ankete vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Anketteki soruları lütfen dikkatlice okuyunuz ve cevaplarınızı sorunun karşısındaki kutunun içine çarpı (X) işareti ile işaretleyiniz. Bütün sorulara cevap veriniz.

Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için anket içerisindeki soruları içtenlikle işaretlemeniz **önemlidir.**

Okulun Adı:					
Sınıfı:					
Cinsiyet:		Erkek:		Kız:	
Kronik bir rahatsızlığınız var mı?		Evet		Hayır	
Nerede ve kiminle yaşıyorsunuz?					
Ailemle		Akrabalarımle		Arkadaşlarımla	
				Pansiyonda	
Anne ve babanız hayatta mı?					
Anne Hayatta		Baba Hayatta		Anne Hayatta Değil	
				Baba Hayatta Değil	
Anne ve babanız beraber mi yaşıyorlar?					
Beraber Yaşıyorlar			Ayrı Yaşıyorlar		
Yaşadığınız evde kronik rahatsızlığı olan birisi/birileri var mı?					
Evet			Hayır		

Sıra No	SORULAR	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
1	Evde şiddet görüyorum.			
2	Evde bana küfredeler, kötü davranırlar.			
3	Gelecekte hangi meslekte çalışabileceğimi düşünürüm.			
4	Para kazanmak için çalışmak zorundayım.			
5	Ailem okul ihtiyaçlarımı karşılar.			
6	Ailem yemek, giyinme, ısınma vb. ihtiyaçlarımı karşılar.			
7	Problemlerimi aileme anlatabilirim.			
8	Problemlerimi arkadaşlarıma anlatabilirim.			
9	Okulda arkadaşlarım tarafından sevilmediğimi hissedirim.			
10	Günün herhangi bir saatinde ailecek vakit geçiririz. (Yemek yemek, çay, sohbet v.b)			
11	Hasta olduğumda ailem beni doktora götürür.			
12	Aile bireylerim tarafından bana dokunulduğunda kötü hissedirim.			
13	Ailem okulda günümün nasıl geçtiğini merak eder ve sorar.			
14	Ailem bana harçlık verir.			
15	İyi dokunuş ve kötü dokunuşun ne anlama geldiğini (özel bölgelerimi) bilirim kişisel alanımı korurum.			
16	Aile bireyleriyle birlikte ortak etkinlikler yaparız. (sinema, gezi, piknik vb.)			
17	Yaşadığım evde sıklıkla alkol kullanılır.			
18	Evde aile büyükleri kavga eder.			
19	Okulda öğretmenlerden şiddet görürüm.			
20	Okulda öğretmenlerim bana hakaret ederler veya beni aşağılarlar.			
21	Arkadaşlarım bana kötü davranırlar ve beni dışlarlar.			
22	Arkadaş grubumla veya yalnız olarak okuldan kaçırım.			
23	Ailemin haberi olmadan okula gitmediğim günler olur.			
24	Sosyal medya kullanırım. (Facebook, instagram, twitter vb.)			
25	Bir problemim olduğunda öğretmenlerim bana yardımcı olur.			
26	Arkadaşlarım sigara kullanır.			
27	Okulda kavga, izinsiz eşya alma gibi kötü davranışlar meydana gelir.			
28	Evde başıma kötü bir şey geleceğinden korkarım.			
29	Okulda başıma kötü bir şey geleceğinden korkarım.			
30	Yabancı uyruklu öğrencilerle arkadaşlık kurmakta zorlanırım.			
31	Okulda arkadaşlarımla farklı dillerde konuşması beni rahatsız eder.			
32	Günde 3 saat veya daha fazla telefon, bilgisayar veya televizyon ile zaman geçiririm.			
33	Ailem liseye gitmem konusunda beni destekler.			

Ek3:Lise öğrencileri için hazırlanan risk faktörleri belirleme anketi

Sevgili Öğrenciler, bu anketin amacı çevrenizde karşılaşılabileceğiniz risk içeren eylemleri belirleyerek **KİLİS** ilinde önlemeye yönelik çalışmalar yapmaktır. Anket uygulanırken **herhangi bir şekilde adınızı ve soyadınızı belirtmeyiniz.**

Ankete vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Anketteki soruları lütfen dikkatlice okuyunuz ve cevaplarınızı sorunun karşısındaki kutunun içine çarpı (X) işareti ile işaretleyiniz. Bütün sorulara cevap veriniz.

Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için anket içerisindeki soruları içtenlikle işaretlemeniz **önemlidir.**

Okulun Adı:					
Sınıfı:					
Cinsiyet:		Erkek:		Kız:	
Kronik bir rahatsızlığınız var mı?		Evet		Hayır	
Nerede ve kiminle yaşıyorsunuz?					
Ailemle		Akrabalarımle		Arkadaşlarımla	
				Pansiyonda	
Anne ve babanız hayatta mı?					
Anne Hayatta		Baba Hayatta		Anne Hayatta Değil	
				Baba Hayatta Değil	
Anne ve babanız beraber mi yaşıyorlar?					
Beraber Yaşıyorlar				Ayrı Yaşıyorlar	
Yaşadığınız evde kronik rahatsızlığı olan birisi/birileri var mı?					
Evet				Hayır	

Sıra No	SORULAR	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
1	Evde şiddete maruz kalıyorum.			
2	Evde bana küfredeler, kötü davranırlar.			
3	Gelecekte hangi mesleğin bana uygun olduğunu bilirim.			
4	Arkadaşlarımla sosyal etkinliklere katılmak istediğimde ailem bana izin verir.			
5	Para kazanmak için çalışmak zorundayım.			
6	Ailem okul ihtiyaçlarımı karşılar.			
7	Ailem yemek, giyinme, ısınma vb. ihtiyaçlarımı karşılar.			
8	Problemlerimi aileme anlatabilirim.			
9	Problemlerimi arkadaşlarıma anlatabilirim.			
10	Okulda arkadaşlarım tarafından sevilmediğimi hissedirim.			
11	Günün herhangi bir saatinde ailecek vakit geçiririz. (Yemek yemek, çay, sohbet v.b)			
12	Hasta olduğumda ailem beni doktora götürür.			
13	İyi dokunuş ve kötü dokunuşun ne anlama geldiğini (özel bölgelerimi) bilirim kişisel alanımı korurum.			
14	Aile bireylerim iznim olmadan özel bölgelerime dokunur.			
15	Ailem okulda günümün nasıl geçtiğini merak eder ve sorar.			
16	Ailem beni maddi olarak destekler.			
17	Aile bireyleriyle birlikte ortak etkinlikler yaparız. (sinema, gezi, piknik vb.)			
18	Yaşadığım evde sıklıkla alkol kullanılır.			
19	Evde aile büyükleri sıklıkla kavga eder.			
20	Okulda öğretmenlerden şiddet görürüm.			
21	Okulda öğretmenlerim bana hakaret ederler veya beni aşağılarlar.			
22	Arkadaşlarım bana kötü davranırlar ve beni dışlarlar.			
23	Arkadaş grubumla veya yalnız olarak okuldan kaçırım.			
24	Ailemin haberi olmadan okula gitmediğim günler olur.			
25	Sosyal medya kullanırım. (Facebook, instagram, twitter vb.)			
26	Sosyal medyada kendimi kötü hissettiğim olaylar yaşanır.			
27	Bir problemim olduğunda öğretmenlerim bana yardımcı olur.			
28	Arkadaşlarım sigara veya alkol kullanır.			
29	Okulda kavga, izinsiz eşya alma gibi kötü davranışlar meydana gelir.			
30	Evde başıma kötü bir şey geleceğinden korkarım.			
31	Okulda başıma kötü bir şey geleceğinden korkarım.			
32	Yabancı uyruklu öğrencilerle arkadaşlık kurmakta zorlanırım.			
33	Okulda arkadaşlarımla farklı dillerde konuşması beni rahatsız eder.			
34	Günde 4 saat veya daha fazla telefon, bilgisayar veya televizyon ile zaman geçiririm.			
35	Ailem üniversiteye gitmem konusunda beni destekler.			

Ek4:Öğretmenler için hazırlanan risk faktörleri belirleme anketi

Değerli öğretmenler, bu anket; **Kilis Rehberlik ve Araştırma Merkezi Risk Faktörleri Belirleme Komisyonu** tarafından hazırlanmış olup okulunuzda karşılaşabileceğiniz risk içeren eylemleri belirleyerek **KİLİS** ilinde önlemeye yönelik çalışmalar yapmaktır. Anket uygulanırken herhangi bir şekilde **adınızı ve soyadınızı belirtmeyiniz.**

Ankete vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Anketteki soruları lütfen dikkatlice okuyunuz ve cevaplarınızı sorunun karşısındaki kutunun içine çarpı (X) işareti ile işaretleyiniz. Bütün sorulara cevap veriniz. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için anket içerisindeki soruları içtenlikle işaretlemeniz önemlidir.

Okul Adı:

Sıra No	SORULAR	Hiçbiri	Çok Az	Kismen	Çoğunlukla	Tamamen
1	Öğrencilerim evde fiziksel şiddete maruz kalır.					
2	Öğrencilerim evde psikolojik şiddete maruz kalır. (Küfür, argo vb.)					
3	Öğrencilerim buldukları kademeye göre mesleki bilgiye sahiptir.					
4	Sosyal etkinliklere katılmak isteyen öğrencilerime aileleri izin verir.					
5	Para kazanmak için çalışmak zorunda olan öğrencilerim var.					
6	Öğrencilerim okul ihtiyaçları aileleri tarafından karşılanır.					
7	Öğrencilerimin yemek, giyinme, ısınma vb. ihtiyaçları aileleri tarafından karşılanır.					
8	Öğrencilerim aileleriyle rahatlıkla iletişim kurar, problemlerini onlara anlatır.					
9	Okulda dışlanan öğrencilerim var.					
10	Öğrencilerimin sağlık problemleri konusunda aileleri zamanında ilgilenir.					
11	Öğrencilerim cinsel istismar oluşturabilecek durumların neler olduğunu bilir.					
12	Cinsel istismara maruz kalan öğrencilerim var.					
13	Öğrencilerimden argo ve küfür içerikli konuşanlar var.					
14	Akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerim var.					
15	Öğrencilerimin aileleri onların eğitim hayatlarıyla yakından ilgilidir.					
16	Öğrencinin yaşadığı evde adli suça karışmış birey/bireyler var.					
17	Madde bağımlılığı olan öğrencilerim var.					
18	Okuldan kaçan öğrencilerim var.					
19	Öğrencilerimden sosyal medyayı amacına uygun olmayarak kullananlar var.					
20	Okulda kavga, izinsiz eşya alma gibi kötü davranışlar meydana gelir.					
21	Farklı uyruklarda olan öğrenciler arasında çatışma ve güçlükler var.					
22	Öğrencilerimin yaş düzeylerine uygun olmayan teknolojik kullanımı var. (Telefon, Tv vb.)					

KAYNAKÇA

- 1-Aktay, M(2020). İstismar ve İhmalin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi (GPD)*2020; 1(2):169-184
- 2-Aktepe,E. (2009). Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı .*Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-CURRENT APPROACHES IN PSYCHIATRY* 2009; 1:95-119-
- 3-Alyanak, P. D. B., (2016). İnternet Bağımlılığı .*Klinik Tıp Pediatri Dergisi* , 8 (5) , 20-24.
- 4-Altüstü Psikoloji (2021,Ağustos 10). *Çocukluk Dönemine Özgü Bozukluklar: Risk Faktörleri* .<https://altiustupsikoloji.com/bilimselicerik-734/>
- 5-Arslan, E., Erbay, F., Saygın, Y., (2010). Yaratıcı Drama ile Bütünleştirilmiş İletişim Becerileri Eğitiminin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin İletişim Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-8.
- 6-Arslan,G(2015).Ergenlerde Duygusal İstismar, Problem Davranışlar, Öz Yeterlik ve Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6/1 (Nisan/April 2016) ss. 8-22.
- 7-Çakır, G., Altay, N., (2021). Kronik Hastalığı Olan Çocukların Bakımında Okul Hemşiresinin Görev ve Sorumlulukları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(1), 55-61.
- 8-Çopur, E., Ulutaşdemir, N., Balsak, H.,(2015). Çocuk ve Suç. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1), 120-124.
- 9-Durgun,A(2016).Aile İçi Problemler ve Çözüm Önerileri. *Mehir Aile Dergisi*, sy. 1, 2016, s. 83-95
- 10-Erdamar, G., Kurupınar, A.,(2014). Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Madde Bağımlılığı Alışkanlığı ve Yaygınlığı: Bartın İli Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi* 16(1). 65-84
- 11-Ersoy, H., (2010). Kültürel Çevrenin Girişimcilik Tercihine Etkisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 71-77.
- 12-Ertem, A. (2016), *Çağımızın Gizli Kalmış Sorunu Zorbalık Nedir*, 30 Mayıs 2016 tarihinde Milliyet: <https://www.milliyet.com.tr/pembenar/uzman-psikolog-ayben-ertem/cagimizin-gizli-kalmis-sorunu-zorbalik-nedir-2254616adresinden-alindi>.

13-Kumpfer KL, DeMarsh J, Familyenvironmentalandgeneticinfluences on children'sfuturechemicaldependency. *Journal of Children in ContemporarySociety* 1986; 18 (1-2): 49–91.

14-Kültür, S., Ünal, F., Özusta, Ş., (2006). Alkol Bağımlılığı Olan Babaların Çocuklarında Psikopatoloji. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 3-11.

15-Malka M, Huss E, Bendarker L, Musai O. Using photovoice with children of addicted parents to integrate phenomenological and social reality. *Arts Psychother* 2018; 60: 82-90.

16-Ögel, K.,(2005). Madde Kullanım Epidemiyolojisi. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 1(47), 61-64.

17-Öz, F., Yılmaz, E., (2009). Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram: Psikolojik Sağlık, *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 82-89.

18-Özyürek, A. (2018). Aile Hekimi ve Öğretmenlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Konusundaki Görüş ve Tutumları. *İnsan ve toplum bilimleri araştırmaları dergisi*, 436-453.

19-Sarı, H. (2016) . Çocuk ihmal ve istismarına ilişkin son 10 yılda yapılan sistematik derlemeler .*Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Hemşirelik Bölümü, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir, Türkiye.*

20-Sekmen, M. (2022), *Çocukluk ve Ergenlik Dönemi Bağlamında Psikolojik Sağlık*, 9 Mart 2022 tarihinde Gönüllü Psikolog: [https://www.google.com/search?q=%C3%A7ocuklarda+kronik+hastal%C4%B1klar&oq=%C3%A7ocuklarda+kronik+hastal%C4%B1klar&aqs=chrome..69i57.5641j0j1&sourceid=chrome&ie=UTF-8&safe=activeadresinden alındı.](https://www.google.com/search?q=%C3%A7ocuklarda+kronik+hastal%C4%B1klar&oq=%C3%A7ocuklarda+kronik+hastal%C4%B1klar&aqs=chrome..69i57.5641j0j1&sourceid=chrome&ie=UTF-8&safe=activeadresinden%20alındı)

21-Selekoğlu Ok, Y.,& Öztürk, C. (Editor), (2021). Çocuklarda Tütün Bağımlılığı ve Hemşirelik Yaklaşımları. *Çocuklarda Bağımlılık ve Hemşirelik Yaklaşımları - 2021* (pp.7-14), Ankara: Türkiye Klinikleri Yayınevi.

22-Şahin,S(2012). Aile İçi İletişim .*Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 2012 1(3), 55-66

23-Uğurlu,Z(2014). Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi* 1(1).

24-Yılmaz,F(2021).Alkol ve Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ebeveynlerin Çocuklarında Karşılaşılan Davranış Sorunları. *Bağımlılık Dergisi*, 2021; 22(4):455-464 Doi: 10.51982/bagimli.927171

25-Yolcuoğlu,İ.(2010). Çocukların İhmal-İstismara Uğramasında Aile ve Çocuklara Yönelik Risk Faktörleri ve Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi* Cilt 21, Sayı 1, Nisan 2010

